

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

**Η ΜΕΛΕΤΗ ΚΑΙ Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ
ΠΕΡΙΟΧΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΣΤΟ
ΔΗΜΟ ΑΡΤΑΣ**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ: ΧΛΕΤΣΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: Κος ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΒΥΘΟΥΛΚΑΣ

ΚΑΛΑΜΑΤΑ 2010

ΠΡΟΛΟΓΟΣ – ΣΚΟΠΟΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ - ΔΟΜΗ.....	4
ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ - ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ.....	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο	7
Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΩΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ.....	7
1.1Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ ΠΟΥ ΠΕΡΙΕΧΕΙ.....	8
1.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ	11
1.3 ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ	13
1.4 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΜΙΚΡΩΝ ΑΣΤΙΚΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ ΜΕ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	16
1.5 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΤΩΝ ΜΙΚΡΩΝ ΑΣΤΙΚΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ ΜΕ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	18
1.6 ΜΙΚΡΑ ΑΣΤΙΚΑ ΚΕΝΤΡΑ ΜΕ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ: ΠΡΟΣΦΑΤΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	19
1.7ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: ΔΕΙΦΟΡΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ, ΔΕΙΚΤΕΣ, ΦΕΡΟΥΣΑ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑ	21
ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΔΕΙΦΟΡΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ :	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο	25
ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	25
2.1Η ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ	25
2.2 ΤΕΣΣΕΡΙΣ ΒΑΣΙΚΕΣ ΖΩΝΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ.....	27

2.3 Η ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ	29
2.4ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΪΣΙΟ.....	31
2.5 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ.....	32
2.6 ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΠΟΥ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΑΡΤΑ.....	39
2.6.Α ΑΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΧΕΙ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ.....	39
2.6.Β. ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΠΟΥ ΛΑΜΒΑΝΟΥΝ ΧΩΡΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο	44
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΡΤΑΣ	44
3.1ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ	44
3.2ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ	46
3.3ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ.....	47
3.4 ΠΑΝΑΓΙΑ ΠΑΡΗΓΟΡΗΤΙΣΣΑ.....	48
3.5 ΝΑΟΣ ΑΓΙΑΣ ΘΕΟΔΩΡΑΣ	49
3.6 ΤΕΙΧΟΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΑΜΒΡΑΚΙΑΣ	50
3.7 Ο ΠΛΑΤΑΝΟΣ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ.....	51
3.8ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΑ ΠΥΘΙΟΥ ΣΩΤΗΡΑ	52
3.9 ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ	53
3.10 ΜΟΝΗ ΚΑΤΩ ΠΑΝΑΓΙΑΣ	54
3.11ΜΟΥΣΕΙΑ	55
3.12 ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ.....	57

3.13 ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ	61
3.14 ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΣ.....	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο	69
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΑΡΤΑΣ.....	69
4.1 ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ	69
4.2 ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΩΝ ΜΟΝΑΔΩΝ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ.....	70
4.2.Α ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ	70
4.2.Β. ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΑ ΔΩΜΑΤΙΑ ΚΑΙ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ ΕΚΤΟΣ ΑΡΤΑΣ	74
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο	80
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ	80
5.1 ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	80
5.2 ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ: ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ	80
5.3 ΕΙΔΗ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ	81
5.4 ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ	82
5.5 ΑΡΧΕΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ.....	84
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	85
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	87

ΠΡΟΛΟΓΟΣ – ΣΚΟΠΟΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ - ΔΟΜΗ

Ο σκοπός της πτυχιακής είναι να καταγράψουμε , να μελετήσουμε αλλά και να προτείνουμε τρόπους διαχείρισης των τουριστικών περιοχών αλλά και των πολιτιστικών μνημείων στο Νομό Άρτας.

Για σωστή μελέτη της περιοχής προϋποθέτει σωστή καταγραφή διότι τα δεδομένα αλλάζουν βάση των αναγκών των καιρών και τις προτιμήσεις των επισκεπτών. Ο στόχος μας είναι η καταγραφή των μνημείων φυσικών και άλλων και η μελλοντική αξιοποίηση σε μελλοντική παρέμβαση στην περιοχή μελέτης. Θα είναι στην διάθεση στην διάθεση οποιουδήποτε φορέα χρειαστεί ν' αντλήσει στοιχεία.

Η περιοχή της Άρτας παρουσιάζει μια μεγάλη ποικιλία τουριστικών επιλογών για τους επισκέπτες. Πολλά από αυτά δεν είναι γνωστά και δεν διαχειρίζονται με ορθό τρόπο. Η σωστή διαχείριση θα δώσει ώθηση ανάπτυξης για την περιοχή και βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων.

Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύεται η μεγάλη σημασία του τουρισμού στην περιφέρεια ως οικονομική δραστηριότητα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύονται τα χαρακτηριστικά της περιοχής μελέτης.

Στο τρίτο τα χαρακτηριστικά του νομού Άρτας και παρουσιάζονται τα μνημεία. Στο τέταρτο η ξενοδοχειακή υποδομή του νομού και στο πέμπτο οι δυνατότητες ανάπτυξής της με συγκεκριμένες προτάσεις.

Δημοτικό τραγούδι - Το γεφύρι της Άρτας

Είναι αυτό που παραλληλίζεται με την Άρτα

Σαράντα πέντε μάστοροι κι εξήντα μαθητάδες γιοφύριν εθεμέλιωναν στις Άρτας το ποτάμι. Ολημερίς το χτίζανε, το βράδυ εγκρεμιζόταν. Μοιρολογούν οι μάστορες και κλαιν οι μαθητάδες. "Αλίμονο στους κόπους μας, κρίμα στις δούλεψές μας, ολημερίς να χτίζουμε, το βράδυ να γκρεμίζεται.

"Πουλάκι edιάβη κι έκατсен, αντίκρυ στο ποτάμι, δεν εκελάηδε σαν πουλί, μηδέ σα χελιδόνη, παρά εκελάηδε κι έλεγε ανθρώπινη λαλίτσα:" αν δε στοιχειώσετε άνθρωπο, γιοφύρι δε στεριώνει και μη στοιχειώσετε ορφανό, μη ξένο, μη διαβάτη, παρά του πρωτομάστορα την όμορφη γυναίκα, που έρχεται αργά τ' αποταχύ και πάρωρα το γιόμα.

"Τ' άκουσ' ο πρωτομάστορας και του θανάτου πέφτει. Πιάνει, μηνάει της λυγερής με το πουλί τ' αηδόνη. Αργά ντυθεί, αργά αλλαχτεί, αργά να πάει το γιόμα, αργά να πάει να διαβεί της Άρτας το γιοφύρι. Και το πουλί παράκουσε κι αλλιώς επήγε κι είπε: "Γοργά ντύσου, γοργά άλλαξε, γοργά να πας το γιόμα, γοργά να πας και να διαβείς της Άρτας το γιοφύρι.

"Να τηνε κι εμφανίστηκε από την άσπρη στράτα. Την είδ' ο πρωτομάστορας, ραγίζεται η καρδιά του. Από μακριά τους χαιρετά κι από κοντά τους λέει: "Γειά σας χαρά σας μάστοροι και σεις οι μαθητάδες, μα τι έχει ο πρωτομάστορας και είναι βαργομισμένος;" "Το δαχτυλίδι του 'πεσε στην πρώτη την καμάρα και ποιός να μπει και ποιός να βγει, το δαχτυλίδι να 'βρει;" "Μάστορα, μην πικρένεσαι κι εγώ να πά' σ' το φέρω, εγώ να μπω, εγώ να βγω, το δαχτυλίδι να 'βρω.

"Μηδέ καλά κατέβηκε, μηδέ στη μέση πήγε. "Τράβα καλέ μ' τον άλυσο, τράβα την αλυσίδα, τι όλον κόσμο ανάγειρα και τίποτας δεν βρήκα." Ένας πηχάει με το μυστρί κι άλλος με τον ασβέστη, παίρνει κι ο πρωτομάστορας και ρίχνει μέγα λίθο. "Αλίμονο στη μοίρα μας, κρίμα στο ριζικό μας! Τρεις αδερφάδες ήμαστε κι οι τρεις κακογραμμένες. Η μια 'χτισε το Δούναβη κι η άλλη τον Αφράτη κι εγώ η πιο στερνότερη της Άρτας το γιοφύρι.

Ως τρέμει το καρύφυλλο, να τρέμει το γιοφύρικι ως τρέμουν τα δεντρόφυλλα, να πέφτουν οι διαβάτες." "Κόρη, το λόγον άλλαξε κι άλλη κατάρα δώσε, που 'χεις μονάκριβο αδελφό, μη λάχει και περάσει. "Κι αυτή το λόγον άλλαξε κι άλλη κατάρα δίνει." Αν τρέμουν τ' άγρια βουνά, να τρέμει το γιοφύρικι αν πέφτουν τ' άγρια πουλιά, να πέφτουν οι διαβάτες, 'τί έχω αδερφό στην ξενιτιά, μη λάχει και περάσει.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Ο τουρισμός συμβάλλει κατά 10% περίπου στο ΑΕΠ (Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν), περισσότερο από 10% στην απασχόληση και περισσότερο από 7% στο καθαρό πάγιο κεφάλαιο της εθνικής οικονομίας. Εκτιμάτε επίσης ότι συνέβαλε σημαντικά σε μία πιο ισόμετρη κατανομή του περιφερειακού εισοδήματος της χώρας κατά τα τελευταία τριάντα χρόνια.

Η αναπτυσσόμενη τουριστική μας οικονομία δημιουργεί, με άμεσο και έμμεσο τρόπο, νέες θέσεις εργασίας στην συνολική οικονομία:

- Αυξάνοντας άμεσα την απασχόληση στις επιχειρήσεις που προσφέρουν καταναλωτικές υπηρεσίες τουρισμού (αεροπορικές εταιρείες, ξενοδοχεία, κ.λπ.).

- Αυξάνοντας έμμεσα την απασχόληση στους κλάδους που στηρίζουν ή προμηθεύουν τους παραπάνω κλάδους, όπως είναι η γεωργία, μεταποίηση, επιχειρήσεις που προσφέρουν υπηρεσίες κοινής ωφέλειας, κ.ά..

- Αυξάνοντας επίσης έμμεσα την απασχόληση στο δημόσιο τομέα στους τομείς που προσφέρουν τουριστικές υπηρεσίες.

Η τουριστική ανάπτυξη, των νησιωτικών και παραθαλασσίων περιοχών της χώρας αλλά και των ορεινών πληθυσμών, αποτελεί σημαντική πηγή οικονομικής ανάπτυξης, συμβάλει στη συγκράτηση του πληθυσμού, αλλά και στη δραστηριοποίηση παραγωγικών μονάδων που δρουν συμπληρωματικά με τον τουρισμό και γενικότερα στην ενδογενή περιφερειακή ανάπτυξη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΩΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

Ο τουρισμός ερευνάται ως μια οικονομική δραστηριότητα σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Η περιφερειακή διάσταση του τουρισμού χρήζει ιδιαίτερης προσοχής, εφόσον οι τουριστικές δραστηριότητες ανάλογα με τη χωρική ενότητα (περιφέρεια, νομός, τόπος) παρουσιάζουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά

Αυτά είναι τα εξής:

- Η αναγωγή του τουρισμού σε κύρια οικονομική δραστηριότητα σε ορισμένους τόπους υποδοχής, κυρίως στην παράκτια ζώνη, τον καθιστά δραστηριότητα "πλότο", με τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

- μεγάλο αριθμό απασχολουμένων
- εποχιακή λειτουργία
- κτλ.

- Σε περιοχές όπου ο τουρισμός θεωρείται ως μια περιθωριακή οικονομική δραστηριότητα, αυτός μπορεί να συμβάλει στην καλύτερη χωρική του οργάνωση.

- Σε χωρικές ενότητες όπου ο τουρισμός λειτουργεί συμπληρωματικά σε άλλες δραστηριότητες, μπορεί να χαρακτηριστεί ως παράγοντας αντιθέσεων.

Η ευρύτερη περιοχή της Ηπείρου παρουσιάζει και τις τρεις δραστηριότητες. Ο Νομός Πρεβέζης π.χ. έχει παράκτια ζώνη με όλα τα χαρακτηριστικά που διέπουν ανάλογες δραστηριότητες όπως μεγάλος αριθμός απασχολουμένων. Ο Νομός της Άρτας έχει κατά κύριο λόγο μικρές τουριστικές μονάδες που δρουν συμπληρωματικά στις υπόλοιπες δραστηριότητες των κατοίκων όπως στα Τζουμέρκα που οι κάτοικοι είναι δημόσιοι υπάλληλοι που μπορεί να ασκούν την δραστηριότητα του ξενοδόχου ή του οδηγού βουνού τις αργίες και στις καλοκαιρινές διακοπές.

Επιβάλλεται επομένως στα πλαίσια του περιφερειακού σχεδιασμού να λαμβάνεται υπόψη:

- το μέγεθος του τουριστικού τομέα στην οργάνωση της περιφέρειας
- η επαγγελματική εκπαίδευση
- οι οικονομικές επιδράσεις του τουρισμού
- οι ανάγκες ενδυνάμωσης των περιφερειακών παραγωγικών μηχανισμών
- οι τουριστικές ροές που διαμορφώνονται στο εσωτερικό μιας χωρικής ενότητας (περιφέρεια, τόπος) αλλά και εκτός αυτής
- οι οικονομικές τουριστικές δραστηριότητες
- οι εναλλακτικές και αειφορικές τουριστικές δραστηριότητες¹.

1.1 Η πολιτική της τουριστικής ανάπτυξης και οι αντιθέσεις που περιέχει

Κάθε τουριστική πολιτική που ασκείται σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο αποτελεί τμήμα:

- Της βιομηχανικής πολιτικής, εφόσον η ανάπτυξη του τουριστικού τομέα παρουσιάζει διακλαδικό χαρακτήρα.

- Της κοινωνικής και πολιτιστικής πολιτικής, όπου κύριο ρόλο διαδραματίζουν:

- η θέση του ελεύθερου χρόνου στις σύγχρονες κοινωνίες

- οι διαμορφούμενες σχέσεις "εργασίας - ελεύθερου χρόνου"

- τα μοντέλα κοινωνικής δράσης

- ο βαθμός συμμετοχής των πληθυσμών υποδοχής στην τουριστική ανάπτυξη του τόπου υποδοχής

- η προστασία των πολιτιστικών πόρων

- η ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς

- κτλ.

- Της περιβαλλοντικής πολιτικής, όπου ένα μεγάλο αριθμό ενεργειών συγκεντρώνει:

¹ www.xenia.gr

- η προστασία των πιο ευαίσθητων φυσικών πόρων
- η εφαρμογή της τουριστικής χωροθέτησης
- ο καθορισμός των σχέσεων μεταξύ του τουριστικού τομέα και των υπολοίπων παραμέτρων οικονομικής ανάπτυξης
- κτλ.

- Του πολιτικού και θεσμικού πλαισίου, όπου λαμβάνονται υπόψη:

- η αποκέντρωση
- ο ρόλος των δήμων και των κοινοτήτων
- ο σχεδιασμός και προγραμματισμός της ανάπτυξης
- κτλ.

Η παραπάνω συνθετική παρουσίαση του τουρισμού συνεπάγεται μια ακολουθία μεταβολών στους φορείς άσκησης της τουριστικής πολιτικής. Η συνθετότητα του τουριστικού τομέα, σε συσχετισμό με τις χωρικές ενότητες ενεργοποίησής του, φανερώνει ότι το κύριο βάρος άσκησης της τουριστικής πολιτικής επικεντρώνεται:

- α) στην αποκέντρωση
- β) στο σχεδιασμό.

Όμως οι επιτελούμενες μεταβολές θα πρέπει να λάβουν υπόψη τους μια σειρά νέων αντιθέσεων και λειτουργιών, που μπορούν να επιφέρουν στα πλαίσια των πολυσύνθετων δομών του τουρισμού, τις οποίες επηρεάζει ποικιλοτρόπως η τουριστική πολιτική².

Μεταξύ των αντιθέσεων που προκύπτουν συγκαταλέγονται οι παρακάτω:

Οι περιβαλλοντικές αντιθέσεις

- Η ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού στα εδάφη μιας περιορισμένης σε έκταση χωρικής ενότητας.
- Η προστασία των περιβαλλοντικών πόρων καθώς και των πλέον ευαίσθητων περιοχών της χωρικής ενότητας.

² www.ste.edu.gr/gr

Οι οικονομικές αντιθέσεις

- Η ανάπτυξη του τουρισμού ως "εξαγωγικού τομέα και γενεσιουργού τομέα απασχόλησης".
- Η συνύπαρξη της οικονομικής διάστασης του τουρισμού με την κοινωνική και την πολιτιστική.
- Η διαφοροποίηση του τύπου τουριστικής ανάπτυξης ("κυρίαρχο μοντέλο"), με έμφαση στο "νέο μοντέλο" (εναλλακτικό).

Οι κοινωνικές αντιθέσεις

- Η συνεχής ελάττωση των κοινωνικών ανισοτήτων, η αύξηση του ποσοστού αναχώρησης για διακοπές.
- Ο πολλαπλασιασμός των επιλογών των ατόμων, ώστε η ποιότητα των διακοπών να ανταποκρίνεται περισσότερο στο "νέο μοντέλο" του "εναλλακτικού-κοινωνικού" τουρισμού, το οποίο χαρακτηρίζεται περισσότερο "ανθρωποκεντρικό" σε σχέση με το "κυρίαρχο μοντέλο" του μαζικού τουρισμού.

Οι θεσμικές αντιθέσεις

- Η επέκταση των λειτουργιών και των αρμοδιοτήτων των τοπικών διοικήσεων σε θέματα ανάπτυξης και χωροθέτησης.
- Η ακριβής εφαρμογή των κυβερνητικών πολιτικών σε ευρείες χωρικές ενότητες, όπως η παράκτια ζώνη, η αγροτική ζώνη, οι ορεινοί όγκοι.
- Η αποκέντρωση των αρμοδιοτήτων και πολιτικών της κεντρικής διοίκησης στις τοπικές διοικήσεις μπορεί να ελαττώσει στο ελάχιστο τις υπάρχουσες χωρικές συγκρούσεις (μεταξύ τουριστικών παραγωγών) και να συμβάλει καλύτερα στην υλοποίηση των κυβερνητικών στόχων.

Η εξομάλυνση των αντιθέσεων που προκύπτουν προϋποθέτει ουσιαστικά μια εθνική τουριστική πολιτική, η οποία θα λαμβάνει υπόψη της την ετερογένεια και τη συνθετότητα του τουρισμού, μεταφέροντας παράλληλα αρμοδιότητες και λειτουργίες της κεντρικής διοίκησης στις περιφερειακές και τοπικές διοικήσεις³.

³www.ste.edu.gr/gr

1.2 Κοινωνικές επιπτώσεις

Αρχικά εμφανίζεται στις τουριστικές περιοχές μία τάση ανάπτυξης στερεότυπων που μπορούν να είναι είτε γενικά (π.χ. να αφορούν ολόκληρα έθνη) είτε ειδικά (π.χ. να αφορούν μόνο τους τουρίστες που έρχονται με charter). Τα στερεότυπα αυτά τείνουν στην απόδοση στους τουρίστες χαρακτηριστικών που συνήθως δεν έχουν και τελικά οδηγούν σε μία μορφή ξеноφοβίας αφού η σχέση πρόσωπο με πρόσωπο που έχουν οι ντόπιοι με τους τουρίστες μετατρέπεται στη σχέση ενός πωλητή με ένα αγοραστή, σχέση που χαρακτηρίστηκε "εμπορικοποιημένη". Κύρια αιτία αυτής της επίπτωσης θεωρείται ο τύπος του μαζικού οργανωμένου τουρισμού που χαρακτηρίζεται από οργάνωση, επιφανειακή γνωριμία με τον τόπο και τυποποίηση των προσφερόμενων υπηρεσιών. Αυτά ακριβώς τα χαρακτηριστικά οδηγούν τόσο τους τουρίστες όσο και τους ντόπιους σε μία αδυναμία επικοινωνίας που τελικά απομακρύνει τη δυνατότητα ποιοτικής επαφής και γνωριμίας των δύο εταίρων (τουρίστας - ντόπιος) που σηματοδοτούν την έννοια του τουρισμού. Τέλος όσο περισσότερο οργανωμένη και τυποποιημένη είναι η τουριστική υποδομή μίας περιοχής τόσο περισσότερες οι επιπτώσεις είναι εντονότερες αφού και οι τουρίστες που την επισκέπτονται τείνουν σε μία διαδικασία ομογενοποίησης των χαρακτηριστικών των περιοχών που επισκέπτονται επιδιώκοντας απλώς να περάσουν ευχάριστα και όχι να γνωρίσουν τον τόπο ή τους ανθρώπους. Η κοινωνική δομή ιδιαίτερα των μικρών οικισμών της υπαίθρου που κατά κύριο λόγο αναπτύσσονται τουριστικά τα τελευταία είκοσι χρόνια αλλάζει ταχύτατα αποκτώντας όλα τα χαρακτηριστικά μίας δομής αστικού τύπου. Συνήθως όμως η επιβολή αστικών κοινωνικών προτύπων συνδέεται με την ανάγκη εκσυγχρονισμού που η τουριστική ανάπτυξη απαιτεί αλλά δεν οδηγεί και στην αλλαγή των θεσμών και ηθών της τοπικής κοινωνίας που διατηρούν πολλά από τα χαρακτηριστικά της αγροτικής κοινωνικής δομής. Έχουμε με αυτόν τον τρόπο μία κοινωνική δομή συχνά διχασμένη με καθοριστικό χαρακτηριστικό τον τύπο της τουριστικής ανάπτυξης. Συχνά άλλωστε ο τουρισμός γίνεται διακύβευμα υψίστης σημασίας για το μέλλον της τοπικής κοινωνίας και οδηγεί στην ανάπτυξη πολιτικών απόψεων που πολώνονται στα υπέρ και τα κατά της τουριστικής ανάπτυξης μέσα από μία σχηματική αντιπαράθεση ανάμεσα στους οπαδούς του "εκσυγχρονισμού" και της "παράδοσης". Η αντιπαράθεση

αυτή οδηγεί κοινωνικές και επαγγελματικές ομάδες σε συμμαχίες αλλά και συγκρούσεις που καθορίζονται από τις απόψεις που εκφράζονται γύρω από τις μορφές διαχείρισης των επιπτώσεων της τουριστικής ανάπτυξης. Ταχύτατες αλλαγές στα χαρακτηριστικά της οικογένειας που παίζει έναν ιδιαίτερο θεσμικό ρόλο στις αγροτικές κοινωνίες που συνήθως αναπτύσσεται ο τουρισμός. Η οικογένεια λειτουργεί συχνά σε αυτές τις περιπτώσεις σαν ένας σταθεροποιητικός, κοινωνικοοικονομικός πυρήνας που στηρίζει τα μέλη του επιδιώκοντας την σταθερή βελτίωση της κοινωνικής και οικονομικής της θέσης στην τοπική κοινωνία. Η εντυπωσιακή επαγγελματική και κοινωνική κινητικότητα που παρατηρείται στις κοινωνίες αυτές οδηγεί συχνά και στην ανεξαρτητοποίηση -ιδιαίτερα των νέων και των γυναικών- από τον παραδοσιακό δεσμό τους με την -συνήθως- πατριαρχική δομή της οικογένειας. Αυτή η εξέλιξη καταλήγει στην επιβολή αστικοποιημένων μορφών συμπεριφοράς όπου συνήθως το ατομικό συμφέρον υπερισχύει του συλλογικού γεγονός που ανατρέπει κρατούσες αντιλήψεις και δομές των παραδοσιακών αγροτικών κοινωνιών. Σημαντικές αλλαγές στα ήθη ιδιαίτερα στις νεότερες ηλικίες που ζουν όλες τις φάσεις της τουριστικής ανάπτυξης. Η πιο χαρακτηριστική αλλαγή είναι αναμφισβήτητα η τάση μίμησης από τους νέους των κοινωνικών και καταναλωτικών προτύπων των τουριστών που παρουσιάζεται στα πρώτα-ιστορικά-στάδια της τουριστικής ανάπτυξης και ονομάστηκε διεθνές κίνητρο επίδειξης (international demonstration effect). Οι νέοι θεωρούν τους τουρίστες σαν εκφραστές κάθε τι μοντέρνου και σύγχρονου ενώ αντίθετα απορρίπτουν σταδιακά όλα όσα χαρακτηρίζουν την κοινωνική δομή της περιοχής τους θεωρώντας τα παρωχημένα. Συχνά είναι επίσης τα φαινόμενα κοινωνικής ανομίας που εμφανίζονται στις τουριστικές περιοχές αποτέλεσμα και αυτά του συνόλου των επιπτώσεων που προαναφέραμε. Πολυεπίπεδες είναι επίσης οι επιπτώσεις στον τοπικό πολιτισμό των χωρών ή περιοχών που δέχονται μαζικό τουρισμό. Υπάρχει αρχικά μία τάση εγκατάλειψης των τοπικών εθίμων από τους κατοίκους είτε γιατί θεωρούνται ξεπερασμένα είτε γιατί γίνονται μέσα στην τουριστική σεζόν είτε γιατί η παρουσία των τουριστών αλλάζει το νόημα των τοπικών πανηγυριών ή θρησκευτικών γιορτών οδηγώντας σε μια εμπορικοποίηση του τοπικού πολιτισμού. Συχνά επίσης ο τοπικός πολιτισμός ή αποσπασματικά στοιχεία του "χρησιμοποιούνται" από τους ντόπιους με στόχο την προσέλκυση των τουριστών π.χ. τα γνωστά ενθύμια που συνήθως λίγη σχέση έχουν με τον τοπικό πολιτισμό ή το στόλισμα καταστημάτων με παραδοσιακά ή ψευδο-παραδοσιακά αντικείμενα φαινόμενο που ονομάστηκε "σκηνοθετημένη

αυθεντικότητα". Ουσιαστικά ο τοπικός πολιτισμός μετατρέπόμενος σε τουριστικό πόρο γίνεται στοιχείο της ευρύτερης αγοραπωλησίας που χαρακτηρίζει τις τουριστικές περιοχές με μαζικό τουρισμό⁴.

Η περιοχή της Άρτας είναι η πόλη, μια αστική περιοχή και οι περιοχές του Νομού που έχουν τουριστική ανάπτυξη είναι ο ορεινός όγκος των Τζουμέρκων αλλά και η περιοχή του Αμβρακικού κόλπου που χαρακτηρίζονται ως αγροτικές. Οι κάτοικοι αν και οι περισσότεροι δεν είναι επαγγελματίες του τουρισμού διατηρούν την αυθεντικότητά τους. Δεν προωθούν στους επισκέπτες της περιοχής "σκηνοθετημένη αυθεντικότητα". Η επισκέπτες είναι σχετικά λίγοι και είναι μέσης οικονομικής δυνατότητας. Δεν αλλοτριώνουν τις εν λόγω περιοχές αλλά με την διακριτική παρουσία τους τις περισσότερες φορές γίνονται ουραγοί ανάπτυξης και εξέλιξης των κατοίκων.

Οι κοινωνικοί δεσμοί των κατοίκων είναι ισχυροί όπως και αυτοί της οικογένειας που δεν επιτρέπουν στους επισκέπτες να εισχωρήσουν μέσα σε αυτές. Η φιλοξενία τους είναι εγκάρδια χωρίς «ψεύτικες» παραδοσιακές παροχές διότι ουσιαστικά δεν υφίστανται πλέον. Τις συναντάς μόνο σε λαογραφικό επίπεδο.

1.3 Περιβαλλοντικές επιπτώσεις

Υποβάθμιση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος στις τουριστικές περιοχές λόγω της εκτεταμένης δόμησης αλλά και του μεγάλου όγκου των κατασκευών. Στις περιπτώσεις ειδικά του οργανωμένου μαζικού τουρισμού αποτελεί εγγενές χαρακτηριστικό της ενεργοποίησης του η επέκταση στο χώρο και η συστηματική "χρησιμοποίηση" του φυσικού -κυρίως-περιβάλλοντος από τους τουρίστες. Μετατρέπονται επίσης πολλές περιοχές και ειδικότερα παραδοσιακοί οικισμοί στον αγροτικό χώρο σε ιδιότυπους "τουριστικούς πόρους" οι οποίοι συχνότατα υποβαθμίζονται λόγω της υπερβολικής "χρήσης" και "κατανάλωσης" τους από τους τουρίστες. Ρύπανση σε περιοχές με συστηματική τουριστική ανάπτυξη και ειδικότερα:

α) σε περιοχές με οργανωμένα παραθαλάσσια θέρετρα, β) σε ορεινές περιοχές με χιονοδρομικά κέντρα, γ) σε περιοχές όπου υπάρχουν σημαντικοί υδάτινοι πόροι με

⁴ Τσάρτας, Π., (1993)

τουριστική χρήση π.χ. λίμνες, ποτάμια, θάλασσα, δ) σε περιοχές με προστατευόμενους περιβαλλοντικούς πόρους με συχνή τουριστική χρήση π.χ. περιβαλλοντικά πάρκα, υγροβιότοπους-εθνικοί δρυμοί.

Εκτεταμένες συγκρούσεις χρήσης γης και παραγωγικών πόρων στις αναπτυσσόμενες ιδιαίτερα τουριστικές περιοχές με σημαντικότερα παραδείγματα την σύγκρουση τουρισμού και αγροτικού τομέα.

Η συστηματική οικοπεδοποίηση με στόχο την τουριστική εκμετάλλευση είναι ένας από τους σημαντικότερους λόγους για αυτήν την εξέλιξη ενώ ένας δεύτερος είναι η δυνατότητα του τουρισμού να προσελκύει παραγωγικούς πόρους και εργατικό δυναμικό από άλλους κλάδους της οικονομίας.

Οι παραγωγικοί αυτοί πόροι είναι διαφόρων ειδών όπως π.χ. κεφάλαια, κτίρια, γη, νερό . Ρύπανση αισθητική η οποία στις περιοχές του μαζικού τουρισμού ειδικότερα τείνει να έχει ένα μόνιμο και σταθερό χαρακτήρα. Η τάση του τουρισμού να ομογενοποιεί τα χαρακτηριστικά του δομημένου περιβάλλοντος ώστε να είναι ευκολότερα "αναγνωρίσιμα" και "οικεία" από τους τουρίστες μετατρέπει συχνά οικισμούς ή κτίρια σε ένα νέο τύπο "τουριστικών υπερκαταστημάτων" όπου κυριαρχεί το κίτς και η μορφολογική τυποποίηση. Διαμορφώνεται με αυτόν τον τρόπο ένα ιδιόμορφο και σύνθετο "τουριστικό περιβάλλον" στο οποίο ο τουρίστας ζει και καταναλώνει.

Ανατροπή των παραμέτρων που ορίζουν την "φέρουσα ικανότητα" των τουριστικών οικισμών λόγω της υπερβολικής χρήσης των υποδομών και του περιβάλλοντος. Συχνά αποτέλεσμα αυτής της εξέλιξης είναι η γενικότερη υποβάθμιση των παρεχομένων υπηρεσιών της περιοχής αλλά και της "εικόνας" που έχει ως τουριστικός προορισμός.

Θετική συνεισφορά των περιβαλλοντικών επιπτώσεων υπήρξε το γεγονός ότι λόγω αυτών διαμορφώθηκαν οι συνθήκες για την ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού σε διάφορες περιοχές του κόσμου.

Επιπλέον υπήρξαν ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες στην προσπάθεια αναζήτησης αειφορικών μοντέλων τουριστικής ανάπτυξης τα τελευταία χρόνια.

Στο σημείο αυτό είναι αναγκαίες δυο επισημάνσεις για τις ευρύτερες διαπλοκές στην ανάλυση του ζητήματος των κοινωνικών και περιβαλλοντικών επιπτώσεων της τουριστικής ανάπτυξης, ιδιαίτερα δε σε ότι αφορά τα μικρά κέντρα.

Οι επιπτώσεις αυτές είναι περισσότερο έντονες σε μια περιοχή όταν έχει μικρό πληθυσμό, μεγάλο μέρος των κατοίκων απασχολούνται άμεσα ή έμμεσα στον τουρισμό έχει ανταγωνιστικούς τουριστικούς πόρους (π.χ. παραδοσιακά δομημένο περιβάλλον, ωραίες ακτές) και είναι χωρικά απομονωμένη (π.χ. νησιωτική ή αγροτική περιοχή).

Όσο μικρότερος είναι ο πληθυσμός μίας περιοχής τόσο δυσκολότερο μεθοδολογικά είναι να απομονωθεί η ανάλυση των διαφορετικών επιπτώσεων και οδηγούμαστε σε σύνθετες προσεγγίσεις των οικονομικών, περιβαλλοντικών και πολιτιστικών επιπτώσεων. Αυτή η δυσκολία σχετίζεται με την αδυναμία διάκρισης των διαφορετικών πεδίων αναφοράς (κοινωνία, περιβάλλον, οικονομία κ.λπ.) της τοπικής κοινωνικής δομής που υπάρχει στις μικρές (σε μέγεθος και έκταση) και παραδοσιακές κοινωνίες⁵.

Η περιοχή της Άρτας διατηρεί τρεις μεγάλες τουριστικές μονάδες στην πόλη της Άρτας που είναι δομημένες με τέτοιο τρόπο που δεν βλάπτουν το περιβάλλον οπτικά. Είναι κατασκευασμένες τα τελευταία χρόνια με αποτέλεσμα να τηρούν τους περιβαλλοντικούς όρους της ελληνικής νομοθεσίας με επεξεργασία των αποβλήτων τους.

Ενδιαφέρον αλλά και προσοχή παρατηρούμε στον βασικό ποταμό της τον Άραχθο που δραστηριοποιούνται πολλές εταιρείες κανόε καγιάκ. Αυτό χρειάζεται προσοχή και ίσως μια διαχειριστική μελέτη για τον αριθμό των επισκεπτών που μπορούν να δέχονται ώστε να μην ταράζεται η ισορροπία του όσο αφορά την πανίδα και την χλωρίδα της λεκάνης απορροής.

⁵ Τσιάρτας Π. (1993)

Επίσης ενδιαφέρον παρουσιάζει η περιοχή του Αμβρακικού που είναι χαρακτηρισμένη περιοχή Natura. Ασκείται σε αυτή μεγάλη πίεση από άλλες δραστηριότητες της περιοχής π.χ. μεγάλες πτηνοτροφικές μονάδες, και η πίεση που ασκείται από τον τουρισμό είναι μικρή. Πρέπει όμως να είναι πάντα οι επισκέπτες της περιοχής συνοδευόμενοι από ειδικευμένα άτομα ώστε να μην ταραζέται το οικοσύστημα της περιοχής. Πριν περίπου μια δεκαετία παρατηρήθηκε το φαινόμενο επισκέπτες να προσεγγίσουν πολύ κοντά κάποιες φωλιές αργυροπελεκάνων (σπάνιο είδος πουλιού που βρίσκουμε μόνο στον Αμβρακικό και στις Πρέσπες) με αποτέλεσμα αυτά να φοβηθούν, να σπάσουν τα αυγά τους και να απομείνουν εκείνη την χρονιά μόνο 30 ζεύγη πουλιών αφού δεν γεννήθηκε κανένα άλλο⁶.

Συμπερασματικά θα αναφερθεί ότι το οικοσύστημα της ευρύτερης περιοχής της Άρτας δεν διατρέχει σοβαρό κίνδυνο από την τουριστική ανάπτυξη αυτής εάν σε κάθε είδους δραστηριότητα ακολουθούνται οι περιβαλλοντικοί όροι της άδειάς τους.

1.4 Χαρακτηριστικά μικρών αστικών κέντρων με τουριστική ανάπτυξη

Η εννοιολογική οριοθέτηση του μικρού αστικού κέντρου δεν θα ακολουθηθεί τις προδιαγραφές των στατιστικών πληθυσμού όπου αστικά κέντρα είναι πόλεις με μόνιμο πληθυσμό άνω των 5.000 κατοίκων. Θεωρούμε ότι αυτή η προσέγγιση δεν λαμβάνει υπόψη τις ιδιαιτερότητες των τουριστικών περιοχών όπου παρατηρούνται αφενός εντυπωσιακές μετακινήσεις πληθυσμού (π.χ. 1.000-2.000 άτομα μόνιμοι κάτοικοι το χειμώνα, 10.000 άτομα το καλοκαίρι) και αφετέρου ημιαστικοί ή και αγροτικοί οικισμοί με μικρό σχετικά πληθυσμό (1.000-2.000 κάτοικοι) έχουν όλα τα χαρακτηριστικά (κοινωνικά, οικονομικά, υποδομή κ.λ.π.) ενός μικρού αστικού κέντρου.

Αναφορικά με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των μικρών αστικών κέντρων με τουριστική ανάπτυξη καταλήγουμε σε μία πρώτη προσέγγιση μίας τυπολογίας που μπορεί να θεωρηθεί ότι τουριστικές χώρες και περιοχές με διαφορετικά χαρακτηριστικά ανάπτυξης.

⁶ Πληροφορίες Κέντρου Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Κόπρυνας

α) Παραθαλάσσια θέρετρα: Κυρίαρχο στοιχείο στην περίπτωση αυτή είναι η εντυπωσιακή σε όγκο και λειτουργικές διαπλοκές υποδομή που δημιουργείται για την εξυπηρέτηση των τουριστών. Καθοριστική και ολιστική όσον αφορά τις επιπτώσεις είναι συνήθως η παρουσία του τουρισμού στις περιοχές αυτές και πολλά τα προβλήματα σχεδιασμού με κυρίαρχα τα χωροταξικά και περιβαλλοντικά. Το σύνολο σχεδόν των κατοίκων απασχολείται στον τομέα ενώ ένα σημαντικό ποσοστό εργαζομένων είναι μετανάστες από άλλες περιοχές. Μεγάλο μέρος της τουριστικής υποδομής σχετίζεται τέλος με την εστίαση και την ψυχαγωγία.

β) Ορεινά θέρετρα: Πολλά από αυτά αναπτύχθηκαν με στόχο το χειμερινό αθλητικό τουρισμό (χιονοδρομικά κέντρα κ.λ.π.) και έχουν ιστορική παράδοση μικρότερη από τα παραθαλάσσια οικονομικά από την τουριστική ανάπτυξη ενός κοντινού αστικού κέντρου -μικρού ή μεγάλου- με τουριστική ανάπτυξη. Πρόκειται συνήθως για οικισμούς "δορυφόρους" που προμηθεύουν το εργατικό δυναμικό για την τουριστική ανάπτυξη ενός οικισμού "κέντρου" που ελκύει τον τουρισμό μίας περιοχής. Σ' αυτούς τους οικισμούς οι επιπτώσεις περιορίζονται στο οικονομικό και κοινωνικό πεδίο αλλά ανάλογη με τον βαθμό εξάρτησης που έχουν είναι και η ένταση και έκταση των επιπτώσεων. στ) Οικισμοί που βρίσκονται σε συγκοινωνιακούς κόμβους τουριστικής σημασίας: Οι οικισμοί αυτοί διαθέτουν συνήθως μία υποδομή που τα χαρακτηριστικά της είναι άμεσα συσχετισμένα με τον συγκοινωνιακό κόμβο που τις διασχίζει ή περνάει δίπλα (καταστήματα, εστιατόρια κ.λ.π.). Στις περιπτώσεις αυτές οι επιπτώσεις αφορούν κυρίως στην τοπική οικονομία και το περιβάλλον ενώ η έκταση τους σχετίζεται με το βαθμό εμπλοκής του τοπικού πληθυσμού στην τουριστική απασχόληση⁷.

⁷ Πανεπιστήμιο Κρήτης

Εργαστήριο Διδακτικής Θετικών Επιστημών

Δράσεις για την Ανάπτυξη Κριτικής Εναισθητοποίησης ως προς το Περιβάλλον καθώς και για τη Διάδοση στους Πολίτες Πληροφοριών Έγκυρων Επιστημονικά ως προς την Περιβαλλοντική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης

1.5 Παράγοντες εξάρτησης από τον τουρισμό των μικρών αστικών κέντρων με τουριστική ανάπτυξη

Στόχος μας είναι με την ανάλυση των παραγόντων εξάρτησης των μικρών αστικών κέντρων με τουριστική ανάπτυξη από τον τουρισμό να καταλήξουμε στη συσχέτιση αυτής της εξάρτησης με τις αντίστοιχες κοινωνικές επιπτώσεις στους διαφορετικούς τύπους μικρών οικισμών. Επισημαίνουμε στο σημείο αυτό ότι στους μικρούς οικισμούς όπως προαναφέρθηκε είναι δύσκολη η διαφοροποίηση της ανάλυσης ανάμεσα στις κοινωνικές και τις άλλου τύπου επιπτώσεις (οικονομικές, περιβαλλοντικές κ.λ.π.) άρα και οι επιπτώσεις από αυτή την εξάρτηση είναι σαφώς εντονότερες.

Οι κυριότεροι παράγοντες εξάρτησης:

α) Ύπαρξη τουριστικών πόρων που παρουσιάζουν υψηλή ζήτηση από τους τουρίστες: Τέτοιοι πόροι μπορεί να είναι για παράδειγμα: το φυσικό αλλά και το δομημένο παραδοσιακό περιβάλλον, οι υψηλών προδιαγραφών υπηρεσίες εστίασης και αναψυχής κ.λ.π. Χαρακτηριστικό αυτών των πόρων είναι η σταθερή και συχνά αυξανόμενη ζήτηση που παρουσιάζουν οι περιοχές που τους διαθέτουν.

β) Η γεωγραφική θέση σε σχέση με τη διεθνή τουριστική ζήτηση: Οι οικισμοί που ανήκουν σε χώρες ή περιοχές με ιδιαίτερη παράδοση και ζήτηση στον τουρισμό (π.χ. Ευρώπη, Μεσόγειος) είναι πολύ περισσότερο εξαρτημένοι από τον οργανωμένο μαζικό τουρισμό σε σχέση με τις νεότερες που πρόσφατα αναπτύχθηκαν τουριστικά.

γ) Το υψηλό ποσοστό συμμετοχής στη συνολική ζήτηση της περιοχής αλλοδαπού οργανωμένου μαζικού τουρισμού: Οι περιοχές που έχουν αυτό το χαρακτηριστικό εμφανίζουν μεγαλύτερη εξάρτηση από άλλες που διαθέτουν μικτή ζήτηση (πολλές εθνικότητες αγοραστών - πολλοί τύποι τουρισμού). Το πρόβλημα επιτείνεται και από το γεγονός ότι η εξάρτηση είναι από αλλοδαπό -μη ελεγχόμενο άρα- τουρισμό,

δ) Ο τύπος της τουριστικής ζήτησης: Ο οργανωμένος μαζικός τουρισμός του "πακέτου" και ιδιαίτερα αυτός που σχετίζεται με μεσαίου και χαμηλού εισοδήματος τουρίστες θεωρείται ο πλέον προβληματικός τύπος τουριστικής

ανάπτυξης για ένα μικρό αστικό κέντρο με τουριστική ανάπτυξη. Ο μεγάλος χρόνος παραμονής και η ένταση της χρήσης των υποδομών θεωρούνται οι κυριότερες αιτίες της μεγάλης έκτασης επιπτώσεων.

ε) Η χωρική απομόνωση: Στην περίπτωση αυτή είναι συνηθισμένο ο τουρισμός να λειτουργεί σαν "ολιστικό" κοινωνικό φαινόμενο οδηγώντας την περιοχή σε πλήρη εξάρτηση από την ανάπτυξη του. Παράλληλα η χωρική απομόνωση -ιδιαίτερα σε νησιωτικές ή ορεινές περιοχές- δεν επιτρέπει εύκολα μία αλλαγή αναπτυξιακών επιλογών.

στ) Η επαγγελματική διάρθρωση της περιοχής: Εάν ένα μικρό αστικό κέντρο με τουριστική ανάπτυξη έχει κυρίως απασχολούμενους στον πρωτογενή τομέα η εξάρτηση του και η μονοκαλλιέργεια του τουρισμού είναι συνήθως μονόδρομος. Αντίθετα η ύπαρξη και ανάπτυξη δυναμικών κλάδων της οικονομίας (υπηρεσίες, ναυτιλία, βιομηχανία, προϊόντα υψηλής τεχνολογίας κ.λ.π.) αποτρέπει σε σημαντικό βαθμό την εξάρτηση από την τουριστική ανάπτυξη.

ζ) Η μη ύπαρξη ενός θεσμικού πλαισίου για την τουριστική ανάπτυξη και τη χωροταξία: Η έλλειψη ενός συγκροτημένου και περιφερειακά προσδιορισμένου θεσμικού πλαισίου για τον τουρισμό και τη χωροταξία είναι ένας από τους κυριότερους παράγοντες εξάρτησης ενός μικρού αστικού κέντρου με τουριστική ανάπτυξη από τις επιπτώσεις της απρογραμμάτιστης τουριστικής ανάπτυξης. Είναι προφανές ότι η έλλειψη σχεδιασμού στην τουριστική πολιτική και τη χωροταξία οδηγεί τελικά στην αυθαιρεσία. Μία πρώτη εμπειρική προσέγγιση της συσχέτισης των παραγόντων εξάρτησης με την ένταση των κοινωνικών επιπτώσεων μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι τρεις τύποι μικρών αστικών κέντρων με τουριστική ανάπτυξη - σύμφωνα με την τυπολογία που προηγήθηκε- εμφανίζουν τα μεγαλύτερα προβλήματα αφού συγκεντρώνουν τους περισσότερους παράγοντες εξάρτησης και τις εντονότερες κοινωνικές επιπτώσεις: Τα παραθαλάσσια θέρετρα, οι ορεινοί οικισμοί και τα μικρά νησιά.

1.6 Μικρά αστικά κέντρα με τουριστική ανάπτυξη: πρόσφατες εξελίξεις και προοπτικές

Η μάλλον ζοφερή εικόνα που περιγράψαμε μπορεί μελλοντικά να βελτιωθεί υπό το πρίσμα κάποιων εξελίξεων που σχετίζονται με νέους θεσμούς και προϊόντα

που άμεσα επηρεάζουν την τουριστική ανάπτυξη των μικρών αστικών κέντρων με τουριστική ανάπτυξη. Οι εξελίξεις αυτές μπορεί να οδηγήσουν σταδιακά σε μείωση της εξάρτησης από τον τουρισμό και της έντασης που έχουν οι κοινωνικές επιπτώσεις της ανάπτυξής του. Οι στόχοι αυτοί θα επιτευχθούν με τους ακόλουθους τρόπους: ποιοτική διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος, ανάπτυξη ειδικών και νέων μορφών τουρισμού, ενίσχυση τοπικών πρωτοβουλιών στην απασχόληση, προώθηση αειφορικών μοντέλων τοπικής ανάπτυξης κ.λ.π. Θα αναφερθούμε στη συνέχεια στις εξελίξεις που οδηγούν προς τους στόχους που προαναφέρθηκαν:

- Ανάπτυξη Νέων Ειδικών και Εναλλακτικών μορφών τουρισμού που θεωρούνται ότι συμβάλουν στην τοπική τουριστική ανάπτυξη που σέβεται το περιβάλλον και τις τοπικές ιδιαιτερότητες.

- Ενίσχυση καινοτομικών τοπικών πρωτοβουλιών που στοχεύουν στη δημιουργία αφενός νέων θέσεων απασχόλησης και αφετέρου στην εκπαίδευση σε νέα επαγγέλματα που έχουν ζήτηση τόσο στον τουρισμό όσο και σε άλλους δυναμικούς κλάδους της οικονομίας.

- Η άμεση συσχέτιση της τουριστικής ανάπτυξης με το σεβασμό στο περιβάλλον και τον πολιτισμό που συμβάλει στην ανατροπή του προτύπου της μαζικής τουριστικής ανάπτυξης που επικράτησε στην περίοδο 1950-1970.

- Η σταδιακή αλλαγή της πολιτικής των διεθνών εταιρειών τουρισμού που δείχνουν μεγαλύτερη ευαισθησία στα αιτήματα για περιβαλλοντική προστασία και σχεδιασμένη ανάπτυξη των τουριστικών περιοχών.

- Η κατάσχεση -στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης- μίας χάρτας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των τουριστών που θεωρείται το πρώτο βήμα για μία συνολικότερη εκπαίδευση στον τουρισμό που θα βελτιώσει οπωσδήποτε την υφιστάμενη κατάσταση σε τοπικό επίπεδο.

- Η συνεχής αποκέντρωση των φορέων που θεσμικά είναι επιφορτισμένοι με την οικονομική ανάπτυξη και τον σχεδιασμό.

Το σύνολο αυτών των εξελίξεων θεωρούμε ότι μπορούν να αλλάξουν σταδιακά την σχέση εξάρτησης των μικρών αστικών κέντρων τον τουρισμό και τις κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις του.

Στην Άρτα στις πρόσφατες εξελίξεις έλαβε χώρα η ανάπτυξή της σύμφωνα με τα σύγχρονα πρότυπα. Η αρχή έγινε με το Leader 1, ένα πρόγραμμα προ

εικοσαετίας με σκοπό την ήπια μορφή τουριστικής ανάπτυξης και δραστηριοτήτων. Εκεί έγιναν οι πρώτες μονάδες οικοτουρισμού και κάποια προγράμματα συντήρησης υπάρχοντων τουριστικών πλέον κτιρίων όπως π.χ. νερόμυλων στα Τζουμέρκα. Οι δραστηριότητες δημιουργήθηκαν στα πλαίσια της αρχής της αειφορικής ανάπτυξης που θα αναλυθεί πιο κάτω.

1.7 Έννοιες κλειδιά: Αειφορικός τουρισμός, δείκτες, φέρουσα ικανότητα

Μια σειρά από στοιχεία- κλειδιά που θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν στην διαμόρφωση του όρου του αειφορικού τουρισμού είναι:

- μακροπρόθεσμη προοπτική
- αναγνώριση της αλληλεξάρτησης των οικονομικών και περιβαλλοντικών συστημάτων
- βιολογικά όρια μέσα στα οποία πρέπει να παραμείνουν οι ανθρώπινες δραστηριότητες⁸.

Έχει προταθεί ότι είναι αναγκαίο να βρεθεί ισορροπία ανάμεσα σε 5 βασικούς παράγοντες για να επιτευχθεί αειφορικός τουρισμός και συγκεκριμένα στην ικανοποίηση των τουριστών, οικονομικούς, κοινωνικούς, πολιτιστικούς, περιβαλλοντικούς παράγοντες. Αυτό δημιουργεί την ανάγκη εξεύρεσης δεικτών που να μετρούν όλες αυτές τις διαφορετικές πλευρές ώστε να εντοπισθούν πιθανές περιοχές σπουδαιότητας και προτεραιότητες για δράση.

Δείκτες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να αναγνωρισθούν προβληματικές ή σημαντικές επιπτώσεις, ή μπορεί να συνδυαστούν μεταξύ τους ώστε να δώσουν μια ιδέα για τη **φέρουσα ικανότητα** (η φέρουσα ικανότητα είναι ο αριθμός των τουριστών που μπορεί να υποστηρίξει ένα οικοσύστημα επ' αόριστον, χωρίς να εξαντληθούν οι διαθέσιμοι φυσικοί πόροι). Σε ιδεατές συνθήκες, η φέρουσα ικανότητα πρέπει να εκτιμηθεί σε τρία επίπεδα

1. **Περιβαλλοντική / φυσική φέρουσα ικανότητα:** ο βαθμός στον οποίο ένα οικοσύστημα, ένας βιότοπος ή ένα τοπίο μπορεί να δεκτεί τις ποικίλες

⁸ Europe's environment, The Dobris assessment, Stanners D. & Bourdeau P. (ed), European Environment Agency, Copenhagen (1995). Μετάφραση – Επιμέλεια Μαριάννα Καλατζιδάκη.

επιπτώσεις του τουρισμού και της σχετικής υποδομής, χωρίς να προκληθεί ζημιά. Πρέπει να ληφθούν υπόψη και οι εποχικές διακυμάνσεις

2. **Κοινωνική και πολιτιστική ικανότητα:** το επίπεδο πάνω από το οποίο η τουριστική ανάπτυξη και οι αριθμοί των επισκεπτών επιδρούν αρνητικά στις τοπικές κοινωνίες και τον τρόπο ζωής ώστε να χαθεί η τοπική ταυτότητα

3. **Ψυχολογική ικανότητα:** το επίπεδο της τουριστικής ανάπτυξης ή του αριθμού των επισκεπτών που είναι συμβατό με τον τύπο της πολιτιστικής/ περιβαλλοντικής εμπειρίας που επιζητούν οι τουρίστες από τον συγκεκριμένο προορισμό. Αυτό εξαρτάται από τον τύπο του τουρισμού, τις προσδοκίες των τουριστών και την πραγματική εμπειρία που τελικά έχουν.

Η ανάπτυξη τέτοιων δεικτών αποτελεί μακροπρόθεσμο στόχο, σήμερα τέτοια εργαλεία βρίσκονται ακόμη σε εμβρυϊκό στάδιο.

Έτσι οι άνθρωποι που διαμορφώνουν πολιτικές και που ενδιαφέρονται για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις του τουρισμού καθοδηγούνται από την πρακτική εμπειρία και τις πολιτικές επιλογές.

Βασικές αρχές αειφορικού τουρισμού⁹ :

Ο αειφορικός τουρισμός, που περιλαμβάνει τον τουρισμό και τις σχετικές υποδομές, είναι αυτός που: λειτουργεί μέσα στις φυσικές δυνατότητες ανανέωσης των φυσικών πόρων, αναγνωρίζει τη συμβολή των ανθρώπων και των κοινωνιών, των εθίμων και του τρόπου ζωής στην τουριστική εμπειρία, δέχεται ότι οι άνθρωποι πρέπει να έχουν ένα ισότιμο μερίδιο στα οικονομικά ωφέλη του τουρισμού. Και οδηγείται από τις επιθυμίες των ντόπιων και των τοπικών κοινωνιών στις περιοχές φιλοξενίας. Αυτό συνεπάγεται

1. **Αειφορική χρήση πόρων:** η διατήρηση και αειφορική χρήση των πόρων (φυσικών, κοινωνικών και πολιτιστικών) είναι κρίσιμη και απαραίτητη για μακροπρόθεσμες επιχειρήσεις.

⁹ Europe's environment, The Dobris assessment, Stanners D. & Bourdeau P. (ed). European Environment Agency, Copenhagen (1995). Μετάφραση – Επιστέλεια Μαρίννα Καλαϊτζιδάκη.

2. **Μείωση υπερκατανάλωσης και απορριμμάτων** : αποφεύγει το κόστος της αποκατάστασης μακροπρόθεσμης περιβαλλοντικής βλάβης και συμβάλλει στην ποιότητα του τουρισμού.

3. **Διατήρηση ποικιλότητας**: διατήρηση και προώθηση της φυσικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ποικιλότητας είναι απαραίτητη για μακροπρόθεσμο τουρισμό.

4. **Ενσωμάτωση τουρισμού στο σχεδιασμό**: η τουριστική ανάπτυξη που έχει ενταχθεί στην εθνική και τοπική αναπτυξιακή στρατηγική και διαχειριστικά σχέδια και η οποία αναλαμβάνει την εκτίμηση και αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των διάφορων σχεδίων και πολιτικών, αυξάνει τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του τουρισμού.

5. **Ενίσχυση τοπικών οικονομιών**: ο τουρισμός που υποστηρίζει ένα ευρύ φάσμα τοπικών οικονομικών δραστηριοτήτων και ο οποίος λαμβάνει υπόψη το περιβαλλοντικό κόστος και τις περιβαλλοντικές αξίες και προστατεύει τις τοπικές οικονομίες και αποφεύγει τις περιβαλλοντικές βλάβες.

6. **Συμμετοχή τοπικών κοινωνιών**: η πλήρης συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών στον τουριστικό τομέα όχι μόνο ωφελεί αυτούς και το περιβάλλον αλλά βελτιώνει την ποιότητα της προσφερόμενης τουριστικής εμπειρίας.

7. **Συζήτηση και με τους stakeholders και το κοινό**: συνδιασκέψεις ανάμεσα στη τουριστική βιομηχανία και τις τοπικές κοινωνίες, ανάμεσα σε οργανισμούς και ιδρύματα είναι απαραίτητες για τη συνεργασία και την επίλυση πιθανόν αντικρουόμενων συμφερόντων.

8. **Εκπαίδευση προσωπικού**: η εκπαίδευση προσωπικού που ενσωματώνει τον αειφορικό τουρισμό στις εργασιακές πρακτικές μαζί με την πρόσληψη εντόπιου προσωπικού σε όλα τα επίπεδα βελτιώνει την ποιότητα του τουριστικού προϊόντος.

9. **Υπεύθυνο τουριστικό μάρκετινγκ**: να ενθαρρυνθούν οι τουρίστες να ταξιδέψουν εκτός περιόδων αιχμής ώστε να μειωθούν οι αριθμοί των τουριστών, τότε που τα οικοσυστήματα είναι πιο ανθεκτικά. Το μάρκετινγκ που δίνει πλήρεις

και υπεύθυνες πληροφορίες στους τουρίστες, αυξάνει το σεβασμό για το φυσικό, κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον στις χώρες προορισμού και αυξάνει την ικανοποίηση των πελατών.

10.Διεξαγωγή έρευνας: η συνεχής παρακολούθηση από την τουριστική βιομηχανία, η συλλογή δεδομένων και ανάλυση τους, είναι απαραίτητη συνθήκη για την επίλυση προβλημάτων ώστε να ωφεληθούν οι προορισμοί, η τουριστική βιομηχανία και οι καταναλωτές.

11.Καλύτερη πληροφόρηση: να δίνονται πληροφορίες για τον τόπο προορισμού στους τουρίστες πριν το ταξίδι αλλά και στον τόπο προορισμού (π.χ. με κέντρα πληροφόρησης επισκεπτών)¹⁰.

¹⁰ Πανεπιστήμιο Κρήτης
Εργαστήριο Διδακτικής Θετικών Επιστημών
Δράσεις για την Ανάπτυξη Κριτικής Ευαισθητοποίησης ως προς το Περιβάλλον καθώς και για τη Διάδοση στους Πολίτες Πληροφοριών Έγκυρων Επιστημονικά ως προς την Περιβαλλοντική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

2.1Η Γεωγραφία της Ηπείρου

Η Περιφέρεια Ηπείρου καταλαμβάνει το βορειοδυτικό τμήμα της χώρας. Δυτικά βρέχεται από το Ιόνιο πέλαγος, ενώ ανατολικά συνορεύει με την Μακεδονία και τη Θεσσαλία. Νότια εκτείνεται μέχρι τον Αμβρακικό κόλπο και το Νομό Αιτωλοακαρνανίας, ενώ βόρεια συνορεύει με την Αλβανία.

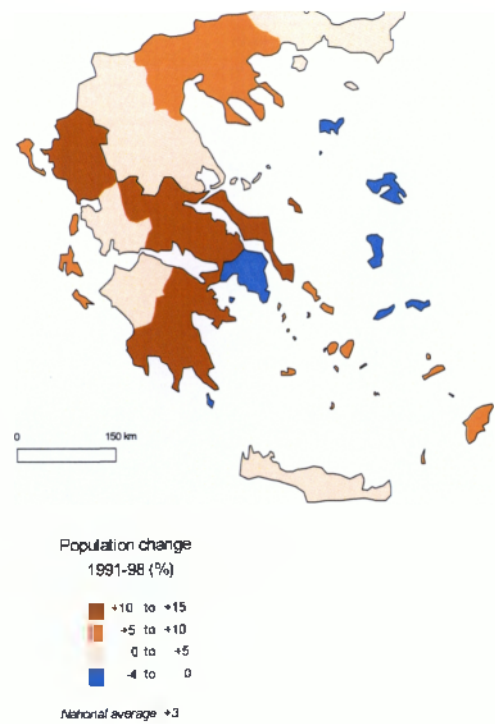
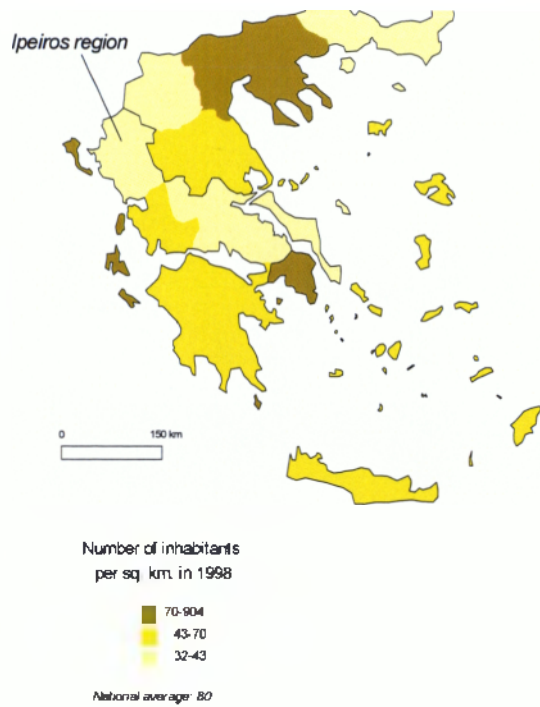
Η Ήπειρος είναι η πιο αραιοκατοικημένη και ορεινή περιοχή της Ελλάδας και χωρίζεται σε 4 νομούς:

- Νομός Ιωαννίνων, με έδρα τα Ιωάννινα
- Νομός Άρτας, με έδρα την Άρτα
- Νομός Πρέβεζας, με έδρα την Πρέβεζα
- Νομός Θεσπρωτίας, με έδρα την Ηγουμενίτσα

Οι Χάρτες 2-a ως 2-d δείχνουν την θέση της Ηπείρου όσον αφορά την κατανομή του πληθυσμού, τη δημογραφική εξέλιξη, το Α.Ε.Π. και τις δυναμικές της απασχόλησης, συγκρινόμενες ως προς τις υπόλοιπες περιφέρειες της Ελλάδας.

Χάρτης 2. Θέση της Ηπείρου όσον αφορά την κατανομή του πληθυσμού, την δημογραφική εξέλιξη, το Α.Ε.Π. και τις δυναμικές της απασχόλησης

Πηγή: OECD Secretariat (TDS/TSI).

Map 2-c: Gross domestic product

Map 2-d: Employment dynamics

Εικόνα 1 Θέση της Ηπείρου όσον αφορά την κατανομή του πληθυσμού, την δημογραφική εξέλιξη, το Α.Ε.Π. και τις δυναμικές της απασχόλησης

Πηγή: OECD Secretariat (TDS/TSI).

Έχει συνολική έκταση 9,203Κm², καλύπτοντας το 6,7% της συνολικής έκτασης της χώρας.

Η γεωμορφολογία της χαρακτηρίζεται από το ορεινό ανάγλυφο και την αφθονία των επιφανειακών υδάτων. Αποτέλεσμα είναι το πλούσιο φυσικό περιβάλλον, με άφθονα δάση, μοναδική χλωρίδα και πανίδα και σπάνια φυσική ομορφιά. Διαθέτει εθνικούς δρυμούς και υδροβιότοπους ενώ το υπέδαφος είναι πλούσιο σε μη μεταλλικά ορυκτά. Έχει εκτεταμένα παράλια και στους τρεις νομούς που βρέχονται από τη θάλασσα του Ιονίου Πελάγους και του Αμβρακικού κόλπου.

Η Περιφέρεια έχει μεγάλο ποσοστό ορεινών εκτάσεων που καλύπτουν το 77% της συνολικής έκτασής της. Από το σύνολο των δήμων και κοινοτήτων (566) που υπάρχουν στην Περιφέρεια Ηπείρου, το 66,6% ανήκει σε ορεινές περιοχές (377), ενώ το 33,4% του πληθυσμού κατοικεί σε ορεινές περιοχές.

2.2 Τέσσερις βασικές ζώνες της Περιφέρειας

α) η παράκτια ζώνη των νομών Πρεβέζης και Θεσπρωτίας, η οποία χαρακτηρίζεται από την τουριστική ανάπτυξη, τις θαλάσσιες μεταφορές και την αλιεία, και συγκεντρώνει σημαντικές αναπτυξιακές δυνατότητες

β) η ζώνη των ορεινών όγκων που εκτείνεται κατά μήκος του ανατολικού ορίου της Περιφέρειας στους νομούς Ιωαννίνων (Ζαγόρι, Μέτσοβο, Κόνιτσα, βόρεια Τζουμέρκα) και Άρτας (κεντρικά και νότια Τζουμέρκα) και παρουσιάζει δυνατότητες τουριστικής ανάπτυξης, βάσει των συγκριτικών πλεονεκτημάτων που διαθέτει (παραδοσιακοί οικισμοί, ιστορική – πολιτιστική κληρονομιά, περιοχές φυσικού κάλλους)

γ) η ζώνη γεωργικής γης με δυνατότητα υψηλής απόδοσης, η οποία περιλαμβάνει το νοτιοδυτικό τμήμα της Περιφέρειας (τμήματα των νομών Πρέβεζας και Άρτας) και στην οποία συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο μέρος των αρδευτικών έργων και

δ) η ευρύτερη ζώνη των ορεινών και ημιορεινών περιοχών. Η τελευταία αυτή ζώνη, που είναι και η πλέον εκτεταμένη, παρουσιάζει περιορισμένες αναπτυξιακές δυνατότητες, λόγω της ορεινού εδάφους και της γεωγραφικής απομόνωσης. Οι μόνες πεδινές εκτάσεις είναι των νομών Άρτας και Πρεβέζης, καθώς και οι κοιλάδες των ποταμών Αχέροντα και Θύαμη.

Ο νομός Άρτας βρίσκεται στο βορειοδυτικό τμήμα της Ελλάδας και ανήκει γεωγραφικά και διοικητικά στην Ήπειρο, καταλαμβάνει το ΝΑ τμήμα της Ηπείρου. Έχει έκταση 1.612 τ.χλμ και πληθυσμό 80.044 κατοίκους . Πρωτεύουσα του νομού είναι η Άρτα.

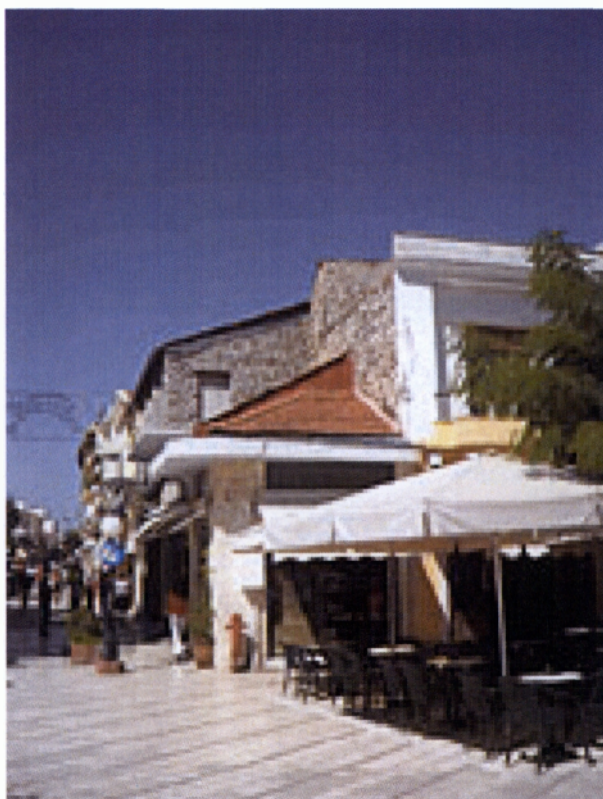
Καταλαμβάνει το νοτιοανατολικό τμήμα της Ηπείρου, συνορεύει ανατολικά με το νομό Καρδίτσας και από τα βόρεια με τους νομούς Τρικάλων και Ιωαννίνων. Από τα δυτικά συνορεύει με το νομό Πρεβέζης και νότια με τον νομό Αιτωλοακαρνανίας. Νότια βρέχεται από τον Αμβρακικό κόλπο. Με την τελευταία διοικητική μεταρρύθμιση χωρίζεται στους δήμους Αρταίων, Φιλοθέης, Αμβρακικού, Αράχθου, Κομποτιού, Πέτα, Βλαχέρνας, Ξηροβουνίου, Καραϊσκάκη, Ηρακλείας, Αθαμανίας, Τετραφυλίας, Αγνάντων και στις κοινότητες Κομμένου, Μελισσουργών και Θεοδωριάνων. Με τον νόμο «Καλλικράτη» περιλαμβάνει τέσσερις μεγάλους δήμους. Τον Δήμο Αρταίων, τον Δήμο Κεντρικών Τζουμέρκων , τον Δήμο Νικ. Σκουφά και τον Δήμο Γεωργ. Καραϊσκάκη. Το μεγαλύτερο μέρος του νομού καλύπτουν ορεινοί όγκοι που ανήκουν στην οροσειρά της Πίνδου. Κυριότερα όρη είναι τα Αθαμανικά ή Τζουμέρκα, το Ξεροβούνι κ.α με ψηλότερες κορυφές το Καταφίδι ή Μπαρζάκα , με υψόμετρο 2.393 μέτρα και 2.391 μέτρα αντίστοιχα . Το νοτιοδυτικό τμήμα του νομού είναι δυτικό . Η πεδιάδα εκτείνεται έως τον Αμβρακικό κόλπο , όπου σχηματίζονται οι λιμνοθάλασσες της Ροδιάς , Λογαρού , Τσουκαλιό και Αγρίλου .

Ο Άραχθος ποταμός διαρρέει ολόκληρο σχεδόν το νομό .Έχει μήκος 143 χλμ. και πηγάζει από τον Λάκμωνα .Στις εκβολές του στον Αμβρακικό κόλπο δημιουργείται υγροβιότοπος διεθνούς ενδιαφέροντος , που προστατεύεται από την συνθήκη Natura και έχει θεσμοθετηθεί τον Μάρτιο του 2009 ως Εθνικό Πάρκο. Στο νομό υπάρχουν επίσης αρκετοί χειμαρροπόταμοι , ενώ παράλληλα η πεδιάδα διαθέτει πλούσια υπόγεια υδροφόρα στρώματα.

Το κλίμα στην πεδινή ζώνη είναι κυρίως μεσογειακό . Οι κλιματολογικές συνθήκες όμως επηρεάζονται από το ανάγλυφο του εδάφους με αποτέλεσμα στα ορεινά το κλίμα να είναι ηπειρώτικο και να επικρατούν κατά τη διάρκεια του χειμώνα σχετικά χαμηλές θερμοκρασίες. Τα δάση αναπτύσσονται στα ορεινά του νομού όπου δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για πανίδα , ενώ παράλληλα προσφέρουν δυνατότητες για ξεκούραση και χαλάρωση .

Οι κυριότερες ασχολίες των κατοίκων είναι η κτηνοτροφία , η γεωργία , η αλιεία , το εμπόριο , και οι δημόσιες υπηρεσίες.Απλωμένη αμφιθεατρικά από τους πρόποδες έως την κορυφή σχεδόν της βορειοδυτικής πλαγιάς του λόφου Περάνθη η Άρτα ατενίζει ολόκληρο τον κάμπο. Χτισμένη πάνω στα ερείπια της αρχαίας Αμβρακίας, η οποία χρονολογείται από τον 7ο αιώνα π.Χ., υπήρξε εκτός από πρωτεύουσα του Κράτους των Μολοσσών του βασιλιά Πύρρου, κατά την ελληνιστική περίοδο, και έδρα του Δεσποτάτου της Ηπείρου που ίδρυσαν οι Κομνηνοί-Δούκες μετά την Άλωση της Πόλης από τους Σταυροφόρους το 1204 ενώ απέκτησε την ανεξαρτησία της από τους Τούρκους το 1881, πρώτη σ' όλη την Ήπειρο.

2.3 Η πόλη της Άρτας

Εικόνα 2 Άποψη της πόλης της Άρτας

Η σύγχρονη πόλη της Άρτας είναι χάρμα οφθαλμών και αισθήσεων για τους επισκέπτες της ενώ είναι απόλυτα λειτουργική και για τους κατοίκους της. Πολλοί πεζόδρομοι θα σας οδηγήσουν στο κέντρο της πόλης, στην αγορά και στην Πλατεία Σκουφά όπου χτυπά η καρδιά της Άρτας με τις ατέλειωτες σειρές από μαγαζιά και με τη νεολαία της να τριγυρνάει σαν ένα πολύβουο μελίσσι.

Η Άρτα είναι γεμάτη αρχαία και βυζαντινά μνημεία τα

οποία μπορείτε να επισκεφθείτε. Αλλά στο πολυθρύλητο Γεφύρι της δεν μπορείτε απλά, αλλά επιβάλλεται να πάτε. Στις παρυφές της πόλης, ενώνοντας τις όχθες του ποταμού Άραχθου, το Γεφύρι της Άρτας είναι ένα κόσμημα που δεν χορταίνει το μάτι να το θαυμάζει. Καθώς θα κάθεστε κάτω από τη σκιά του υπεραιωνόβιου Πλάτανου του Αλή Πασά θα έχετε θέα τόσο προς το πολύτοξο Γεφύρι όσο και προς τα καταπράσινα νερά του ποταμού και την οργιώδη φύση που τον περιβάλλει.

Εικόνα 3 Ο Νομός Άρτας

2.4 Θεσμικό πλαίσιο

Δήμοι και κοινότητες του νομού Άρτας

Ο νομός της Άρτας περιλαμβάνει 13 δήμους και 3 κοινότητες

- **Μια Νομαρχία**
 - **Δήμοι**

Δήμος Άρτας

Δήμος Αγνάντων

Δήμος Αθαμανίας

Δήμος Αμβρακικού

Δήμος Αράχθου

Δήμος Βλαχέρνας

Δήμος Γεωργίου Καραϊσκάκη

Δήμος Ηράκλειας

Δήμος Κομποτίου

Δήμος Ξηροβουνίου

Δήμος Πέτα

Δήμος Τετραφυλίας

Δήμος Φιλοθέης

Κοινότητες

Κοινότητα Θεοδώριανων

Κοινότητα Κορμένου

Κοινότητα Μελισσουργών

Με τον νόμο «Καλλικράτη» (Ν3852/2010) περιλαμβάνει τέσσερις μεγάλους δήμους. Τον Δήμο Αρταίων, τον Δήμο Κεντρικών Τζουμέρκων, τον Δήμο Νικ. Σκουφά και τον Δήμο Γεωργ. Καραϊσκάκη.

Με το καινούργιο χωροταξικό σχέδιο του «Καλλικράτη» προβλέπονται συνενώσεις Δήμων με αποτέλεσμα μόνο 4 στον Νομό Άρτας και μια διευρυμένη Νομαρχία στα Ιωάννινα.

2.5 Ανάπτυξη της περιοχής¹¹

1. ΒΑΣΙΚΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ

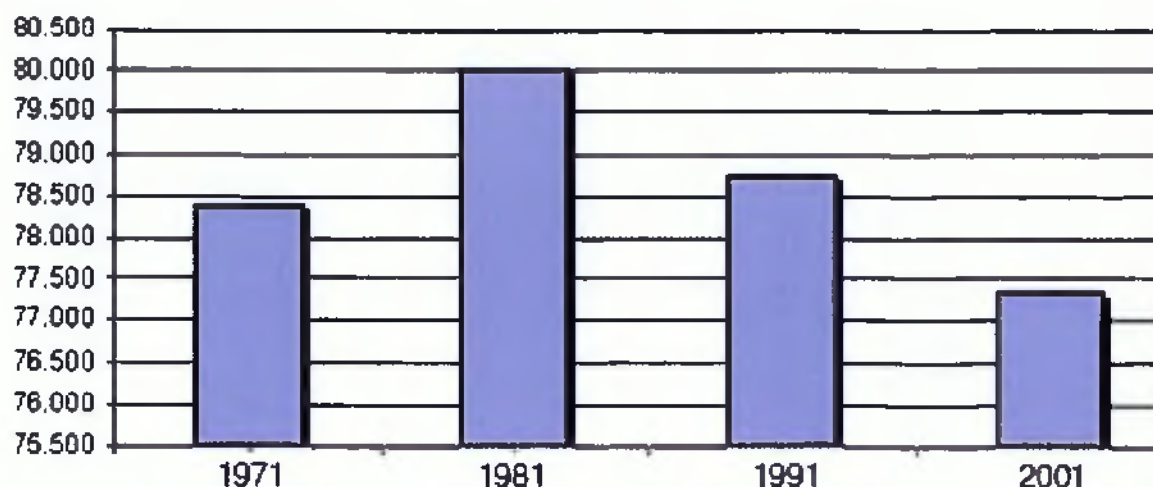
ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΥΗΜΕΡΙΑΣ	ΝΟΜΟΣ ΑΡΤΑΣ	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΧΩΡΑΣ	ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟΥΣ 52 ΝΟΜΟΥΣ
ΑΕΠ κατά κεφαλή - 2001	7.500 €	11.900 €	51
Κατά κεφαλή αποταμιευτικές καταθέσεις - 1999	2.900 €	4.930 €	45
Δηλωθέν εισόδημα ανά κάτοικο - 2000	2.650 €	4.700 €	45
Φόρος εισοδήματος ανά κάτοικο - 2000	155 €	385 €	40
Φυσική αύξηση πληθυσμού ανά κάτοικο - 2000	-3,71%	-0,24 %	42
Μαθητές γυμνασίων, λυκείων ανά 1.000 κάτοικους - 2000	65	72	35
Μαθητές δημοτικού ανά 1.000 κάτοικους - 2000	46	61	46
Συμμετοχή στα συνολικά μεγέθη της Χώρας			
ΑΕΠ - 1998	0,4 %		41
Φορολογούμενοι - 2000	0,5 %		40
Δηλωθέν στην εφορία εισόδημα - 2000	0,4 %		40
Άμεσοι φόροι - 1999	0,2 %		40
Αποταμιευτικές καταθέσεις - 1999	0,5 %		41

2. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Ο Νομός Αρτας συγκεντρώνει ποσοστό 0,7 % του πληθυσμού της Χώρας.

¹¹ Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αρτας

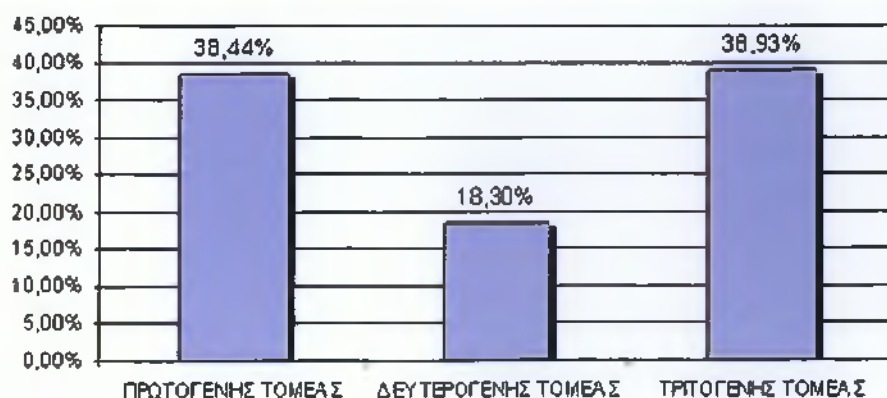
Μεταξύ των απογραφών 1991 και 2001 ο πληθυσμός του Νομού μειώθηκε κατά 1,76% (από 78.719 κατοίκους το 1991 σε 77.334 κατοίκους το 2001).

	Πληθυσμός				Μεταβολή		
	1971	1981	1991	2001	1971-1981	1981-1991	1971-2001
Νομός Αρτας	78.376	80.044	78.719	77.334	2,13 %	- 1,66%	- 1,76%

3. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΑΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΤΟΜΕΑ

ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ (Γεωργία - Κτηνοτροφία - Αλιεία - Δασοκομία)	ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ (Βιομηχανία - Βιοτεχνία)	ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ (Εμπόριο - Υπηρεσίες - Τουρισμός)
38,44 %	18,33 %	38,93 %

ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΑΝΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΤΟΜΕΑ ΣΕ ΕΠΙΠΕΔΟ ΔΗΜΩΝ

Α/Α	Δήμοι Κοινότητες	Πρωτογενής		Δευτερογενής		Τριτογενής	
		Τομέας & Κάτοικοι	%	Τομέας Κάτοικοι	%	Τομέας Κάτοικοι	%
01	Δήμος Αγνάντων	440	37	310	26,1	342	28,8
02	Δήμος Αθαμανίας	724	41,2	381	21,7	549	31,2
03	Δήμος Αμβρακικού	1.125	62,1	243	13,4	402	22,2
04	Δήμος Αράχθου	1.257	58,4	155	7,2	609	28,3
05	Δήμος Αρταίων	779	10,5	1.675	22,5	4.661	62,7
06	Δήμος Βλαχέρνας	461	44,7	203	19,7	307	29,7
07	Δήμος Γ. Καραϊσκάκη	625	58,9	152	14,3	255	24
08	Δήμος Ηρακλείας	522	69,5	91	11,4	153	19,1
09	Δήμος Κομποτίου	364	36,5	138	13,8	474	47,5
10	Δήμος Ξηροβουνίου	957	54,6	319	18,2	431	24,6
11	Δήμος Πέτα	561	39,6	292	20,6	503	35,5
12	Δήμος Τετραφυλίας	461	56,6	100	12,3	226	27,8
13	Δήμος Φιλοθέης	534	51,8	177	17,2	279	27,1
14	Κοινότητα Θεοδωριάνων	118	42,4	66	23,7	80	28,8
15	Κοινότητα Κομμένου	168	62,9	25	9,4	71	26,6
16	Κοινότητα Μελισσουργών	49	13,4	117	31,9	160	43,6

4. ΒΑΣΙΚΕΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ

1. Εσπεριδοειδή (όλες οι ποικιλίες και είδη) στρ. 66.000 περίπου.
2. Ελιές βρώσιμες (πεδινά - ορεινά) στρ. 67.000 περίπου
3. Μηδική (Μονοετής - πολυετής) στρ. 67.000 περίπου
4. Αραβόσιτος στρ. 26.000
5. Βαμβάκι στρ. 4.000 περίπου

6. Καπνός (ανατολικού τύπου) στρ. 1.400 περίπου
7. Ακτινίδια στρ. 12.000 περ.
8. Κηπευτικά υπαίθρου στρ. 8.000 περίπου.
9. Θερμοκήπια στρ. 200 περίπου.
10. Λοιπά (όψιμα - όσπρια, κ.τ.λ) στρ. 20.000 περίπου

(δεν συμπεριλαμβάνονται μικροκαλλιέργειες)

5. ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ

1. Αιγοπροβατοτροφεία: 280.000 γιδοπρόβατα
2. Αγελαδοτροφεία: 2.800 αγελάδες
3. Χοιροτροφεία: 3.800 χοιρομητέρες, δηλαδή 65.000 - 68.000 χοιρινά.
4. Πτηνοτροφία: Εκτρέφονται ετησίως 10.5000.000 πτηνά
κρεατοπαραγωγής από 185 πτην/κές εκμ/σεις

6. ΜΕΛΙΣΣΟΚΟΜΙΑ

Στο νομό υπάρχουν περίπου 80 μελισσοτρόφοι - μελισσοκόμοι με συνολικό αριθμό μελισσοκομείων 7.500, με δυνατότητα ανάπτυξης του κλάδου, καθόσον ο Νομός είναι πλούσιος σε κάθε είδος ανθοφορία.

7. ΑΛΙΕΙΑ

Ο Αμβρακικός κόλπος είναι πηγή πλούτου για την περιοχή. Υπάρχουν φυσικά εκτροφεία αλιευμάτων εκ των καλύτερων στην Ελλάδα.

Οι κάτοικοι της ευρύτερης περιοχής γύρω από τον Αμβρακικό κόλπο στηρίζουν σε μεγάλο ποσοστό το εισόδημά τους από την αλιεία. Στον Αμβρακικό αλιεύουν Μπαρμπούνια, Κουτσομούρες, Σαρδέλες, Γλώσσες, Γαρίδες και άλλα ενώ στις λιμνοθάλασσες αλιεύουν με παραδοσιακό τρόπο Κεφαλόπουλα, Χέλια, Τσιπούρες, Λαβράκια και Γοβιούς. Αξιοσημείωτες είναι οι γραφικές εγκαταστάσεις, «τα ιβάρια» όπως είναι η τοπική τους ονομασία, όπου οι ψαράδες της λιμνοθάλασσας πιάνουν τα ψάρια. Αρκετοί είναι οι Αλιευτικοί Συνεταιρισμοί όπου δραστηριοποιούνται στις λιμνοθάλασσες της περιοχής με τις ονομασίες «Λογαρού», «Τσουκαλιό», «Αλυκή», «Κόφτρα - Παλαιομπούκα», «Ροδιά» και «Παλματερό». Επίσης στο Νομό, στις παραλίμνιες εκτάσεις έχουν αναπτυχθεί και λειτουργούν εκτροφεία χελιών. Σύγχρονες και δυναμικές μονάδες με πωλήσεις σε όλη την επικράτεια αλλά και εξαγωγική δραστηριότητα.

8. ΔΑΣΗ - ΔΑΣΙΚΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ

Ο μεγαλύτερος ορεινός όγκος του Νομού είναι χαρακτηρισμένος ως δασική έκταση. Εκεί παρατηρούμε:

- α. δασικά προϊόντα - ελάτη, δρυς.

β. πλατύφυλλα - πλατάνους, κουμαριές, κ.λ.π.

γ. βοσκότοπους - λίμνες.

δ. άγονες εκτάσεις - κατοικημένους χώρους - δρόμους κ.λ.π.

9. ΕΓΓΕΙΟΒΕΛΤΙΩΤΙΚΑ

Τα υφιστάμενα εγχειοβελτιωτικά έργα έχουν κατασκευαστεί το 1936 και λειτουργούν μέχρι σήμερα με όλα τα προβλήματα που παρουσιάζουν. Το συνολικό δίκτυο (άρδευσης - στράγγισης) έχει μήκος περίπου 1.650 χιλιόμετρα. Οι αρδευόμενες εκτάσεις είναι 196.000 στρέμματα. Επίσης στο Νομό λειτουργών περί τις 4.000 γεωτρήσεις μικρού και μεγάλου βάθους, που αντλούν νερό από τον υπόγειο υδάτινο ορίζοντα.

10. ΓΕΩΘΕΡΜΙΚΑ

Υπάρχουν ενδείξεις για ύπαρξη γεωθερμικής ενέργειας σε βάθος άνω των 500 μέτρων, όπου η θερμοκρασία του νερού ξεπερνά τους 60 βαθμούς Κελσίου. Η κατάλληλη εκμετάλλευση αυτής της ενέργειας μπορεί να δώσει μια μεγάλη ευκαιρία στην περιοχή για επενδύσεις τόσο στην γεωργία όσο και στις ιχθυοκαλλιέργειες, την βιομηχανία κ.λ.π.

2.6 ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΠΟΥ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΝΤΑΙ ΣΤΗΝ ΑΡΤΑ

Στο κεφάλαιο αυτό θα γίνει αναφορά αρχικά στις μορφές τουρισμού που λαμβάνουν χώρα στην πόλη της Άρτας και έπειτα στον αστικό τουρισμό και τα σημαντικά αποτελέσματα που έχει αυτός για την πόλη. Η πόλη είναι μικρή σε έκταση αλλά έχει πολλά να προσφέρει στους επαγγελματίες αλλά και στους απλούς τουρίστες. Με το πέρασμα των χρόνων οι μορφές τουρισμού στην πόλη αναπτύσσονται όλο και πιο πολύ.

2.6.α. ΑΣΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΧΕΙ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ

Ο τουρισμός στην πόλη της Άρτας τα τελευταία χρόνια έχει αυξηθεί , γιατί συνδέεται οδικά με όλα σχεδόν τα γεωγραφικά όμορα διαμερίσματα όπως Μακεδονία – Θεσσαλία – Στερεά Ελλάδα αλλά και με την πρωτεύουσα της χώρας την Αθήνα , και έχει να επιδείξει τεράστια άλματα ανάπτυξης τόσο στην κτιριακή υποδομή αλλά και στην άριστη εξυπηρέτηση. Βέβαια το κυριότερο είναι ο πολιτισμός, η ιστορία, τα αρχαιολογικά μνημεία και αξιοθέατα .

Η ιστορική αφετηρία της πόλης χάνεται στα βάθη των αιώνων. Από τα ομηρικά χρόνια κατοικούνταν από τους Δρύοπες και Αθαμάνες. Ωστόσο την μεγαλύτερη δόξα τη γνώρισε στη Βυζαντινή περίοδο όπου ιδρύθηκε το Δεσποτάτο της Ηπείρου με έδρα την Άρτα. Επίσης επί τουρκοκρατίας έγινε μήτρα αγωνιστών και μαρτύρων. Είναι η Άρτα του Σκουφά, του Μακρυγιάννη, του Καραϊσκάκη και άλλων πολλών. Έτσι ο επισκέπτης έχει να δει και να γνωρίσει πολλά πράγματα. Την αρχαία Αμβρακία που ανακαλύπτεται κάτω από τη σημερινή πόλη, τα βυζαντινά της μνημεία όπως το ιστορικό της γεφύρι, τον ναό της Παρηγορίτισσας με την πρωτοτυπία του σχεδίου της, το κάστρο και άλλα.

Όχι μόνο εντός της πόλεως αλλά και εκτός αυτής βρίσκονται σπουδαία μέρη με ιστορική σημασία. Κοντά στη πόλη βρίσκεται η -Φιλοθέη -με μικρές βυζαντινές εκκλησίες αλλά και όμορφα φιδωτά δρομάκια που μπορείτε να τα περπατήσετε. Η Κορωνησία θεωρείται ένα από τα καλύτερα παραθαλάσσια χωριά όπου μπορείς να γευτείς τις θαλασσινές γεύσεις. Το Πέτα γνωστό από τη μάχη του

1822 μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων. Τέλος, το Κομπότι η γενέτειρα του Νικολάου Σκουφά. Μια κωμόπολη, που θα σας εντυπωσιάσουν τα παραδοσιακά πετρόχτιστα σπίτια.

Όλα αυτά βέβαια βοήθησαν στην ανάπτυξη του τουρισμού και να βγει ο τόπος μας από την “ απομόνωση ” και να γίνει γνωστός για όλα αυτά που αναφέρθηκαν πιο πάνω .

Η οικονομία βελτιώθηκε πάρα πολύ γιατί όπως γνωρίζουμε η περιοχή μας και γενικά η Ήπειρος είναι η πιο φτωχή περιοχή στην Ενωμένη Ευρώπη.

Χτίστηκαν πολλές και μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες “ φιλόξενες ” στο περιβάλλον με παραδοσιακό στυλ και στις γύρω περιοχές μικρά ξενοδοχεία αλλά και ξενώνες.

Οι άνθρωποι βρήκαν δουλειά είτε σαν υπάλληλοι αλλά και σαν επιχειρηματίες. Το βιοτικό επίπεδο καλυτέρευσε και η δύσκολη ζωή της επαρχίας πιο εύκολη.

2.6.β. ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΠΟΥ ΛΑΜΒΑΝΟΥΝ ΧΩΡΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ

•**Τουρισμός αναψυχής**, λόγω του φυσικού κάλλους της περιοχής μας έχει αναπτυχθεί ο κυνηγετικός τουρισμός, τουρισμός αναζωογόνησης και ανάπαυσης αλλά και αθλητικός μιας και η περιοχή μας διαθέτει άρτια αθλητικά κέντρα . Επίσης ο θρησκευτικός τουρισμός, λόγω των πολλών εκκλησιών και μοναστηριών, αλλά και γαστρονομικός, αφού λειτουργούν μεγάλα αλλά και μικρά παραδοσιακά εστιατόρια και ταβέρνες.

•**Επαγγελματικός τουρισμός**, στην περιοχή τον τελευταίο καιρό έγιναν και γίνονται πάρα πολλά συνέδρια επιστημονικά , επαγγελματικά και κάθε είδος που έχει σχέση με τον τουρισμό π.χ. τουρισμός εκθέσεων –σεμιναρίων κτλ. Υπάρχουν όλες εκείνες οι συνθήκες που επιτρέπουν για τη διοργάνωση τέτοιων εκδηλώσεων (μεγάλες αίθουσες συνεδρίων , θέατρα κλπ).

•**Συνεδριακός τουρισμός**, άτομα που συνδέονται με κοινά ενδιαφέροντα και στόχους συναντώνται, συνεδριάζουν, συσκέπτονται, συναποφασίζουν. Επειδή δεν είναι δυνατόν πάντα τα άτομα αυτά όταν συνεδριάζουν να προέρχονται από τον ίδιο

γεωγραφικό χώρο, γι' αυτό καθορίζουν με κάποια κριτήρια έναν κοινό τόπο για τη συνάντησή τους. Η μετακίνηση αυτή προς τον τόπο συνάντησης είναι τουριστική μετακίνηση, που σε συνάρτηση με τον ταξιδιωτικό σκοπό αποτελεί συνεδριακό τουρισμό. Τέτοια συνέδρια λαμβάνουν συχνά μέρος στην πόλη και υπάρχουν μεγάλες αίθουσες για την πραγματοποίησή τους.

•**Τουρισμός υγείας**, ο καθαρός αέρας, το άρτιο περιβάλλον και οι άρτιες οργανωμένες εγκαταστάσεις προσελκύουν άτομα που μετακινούνται για λόγους θεραπείας, υγιεινής διαβίωσης κτλ. Επίσης στην περιοχή στη θέση Χανόπουλο λειτουργεί συγκρότημα ιαματικών λουτρών.

•**Χειμερινός και ορεινός τουρισμός**, εδώ οι λάτρεις της περιπέτειας θα βρουν το παράδεισό τους. Στα ορεινά χωριά τα τελευταία χρόνια η τουριστική ανάπτυξη είναι πια οργανωμένη άρτια εξοπλισμένη με πάρα πολλά ενοικιαζόμενα δωμάτια αλλά και καταπληκτικούς ξενώνες στον Αμμότοπο, στην Άνω Καλεντίνη, στο Αστροχώρι, στο Βουργαρέλι, στα Θεοδώριαννα, στα Άγναντα και τέλος στους Μελισσουργούς. Η κατασκευή ενός δασικού χωριού μέσα στα πανύψηλα έλατα προσφέρει αναζωογόνηση και ανάπαυση. Ο επισκέπτης μπορεί να διασκεδάσει αλλά και να γυμναστεί με τα σπορ είτε χειμερινά είτε θερινά π.χ. ανάβαση, ράφτινγκ, κνήγι, ψάρεμα, σκι κτλ. Μπορεί επίσης να δοκιμάσει τα υπέροχα τοπικά και παραδοσιακά φαγητά.

•**Εκθεσιακός τουρισμός**, στο Εκθεσιακό κέντρο Άρτας κάθε Σεπτέμβρη και στην αίθουσα Σκουφά όλο το χρόνο.

•**Θρησκευτικός τουρισμός**, επισκέψεις σε μοναστήρια, εκκλησίες και σε θρησκευτικά πανηγύρια μιας και η πόλη διαθέτει πολλές εκκλησίες και μοναστήρια προς επίσκεψη. Υπάρχουν πολλά μοναστήρια που το καθένα έχει να προσφέρει κάτι στο κοινό από τα Βυζαντινά χρόνια.

Ο καθένας με την αξία του στέκεται όρθιος και αναλλοίωτος έπειτα από τόσα χρόνια και αποτελεί τον συνδετικό κρίκο του τότε με το τώρα.

Μερικοί σημαντικοί ναοί και μοναστήρια στην περιοχή γύρω από την πόλη είναι:

- 1) Το μοναστήρι της κάτω Παναγιάς
- 2) Η Παναγιά Βλαχέρνα
- 3) Η Παναγιά Μπρυώνη

- 4) Ο Άγιος Δημήτριος της Κατσούρη
- 5) Ο Άγιος Νικόλαος της Ροδιάς
- 6) Ο Άγιος Βασίλειος στην Άρτα

Ναοί στην ευρύτερη περιοχή του νομού που παρουσιάζουν μεγάλο ενδιαφέρον είναι:

- 1) Η Κόκκινη Εκκλησία
- 2) Η Παναγιά της Κορωνησίας
- 3) Η Αγία Παρασκευή «Του Δράκου» στη Δρακότρυπα
- 4) Η Παντάνασσα

2.6.γ. ΣΕ ΠΟΙΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ / ΕΝΟΙΚΙΑΖΟΜΕΝΑ ΔΩΜΑΤΙΑ ΕΜΦΑΝΙΖΟΝΤΑΙ ΟΙ ΜΟΡΦΕΣ ΑΥΤΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.

● **ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΑΝΑΨΥΧΗΣ** : Ο ορεινός νομός της Άρτας προσφέρεται για το είδος αυτό του τουρισμού καθώς έχει απίστευτη ομορφιά , μεγάλα δάση, χώρους ανάπαυσης και αναζωογόνησης. Μπορεί κάποιος να τα απολαύσει όλα αυτά αν επισκεφτεί τα ΠΑΝΘΕΟΝ, ΧΑΓΙΑΤΙ, ΑΛΩΝΙ, ΚΑΤΑΡΡΑΚΤΗ (ΚΕΔΡΟΣ), ΚΑΤΑΡΡΑΚΤΗ .

● **ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ** : Το είδος αυτό τουρισμού αναπτύχθηκε στην πόλη τα τελευταία χρόνια και αναπτύσσεται με γρήγορους ρυθμούς . Είναι πλέον το σημαντικότερο είδος τουρισμού και στηρίζει οικονομικά κυρίως τα μεγάλα ξενοδοχεία . Έτσι λοιπόν το είδος αυτό λαμβάνει χώρα στα ξενοδοχεία BYZANTINO , ARTA PALACE και ΚΡΟΝΟΣ .

● **ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ** : Είναι μια μορφή τουρισμού που πραγματοποιείται στα μεγάλα ξενοδοχεία της πόλης που διαθέτουν μεγάλες αίθουσες συνεδριάσεων .Τα οποία είναι BYZANTINO , ARTA PALACE και ΚΡΟΝΟΣ .

● **ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΥΓΕΙΑΣ** : Ο καθαρός αέρας , το άρτιο περιβάλλον , και οι καλές εγκαταστάσεις έχουν κάνει την πόλη περιζήτητη όταν αναζητούν ένα μέρος για χαλάρωση ή θεραπευτικούς λόγους . Τα ξενοδοχεία που βρίσκονται στο κέντρο της πόλης το AMBPAKIA και το ΚΡΟΝΟΣ εξυπηρετούν τους ανθρώπους που θέλουν να επισκεφτούν τις ιαματικές πηγές στο Χανόπουλο Άρτας . Επίσης , η Κορωνησία προσελκύει κόσμο όχι μόνο το καλοκαίρι αλλά και το χειμώνα για

κολύμπι. Οι τουρίστες αυτοί εξυπηρετούνται από τα ΑΣΤΕΡΙΑΣ, Γ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ και ΣΠΥΡΟΥ .

● ΧΕΙΜΕΡΙΝΟΣ ΚΑΙ ΟΡΕΙΝΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ : Λόγω της τοποθεσίας του νομού η παραπάνω μορφή τουρισμού είναι πολύ διαδεδομένη. Οι χιονισμένες πλαγιές το χειμώνα , τα Τζουμέρκα αλλά και οι διάφοροι καταρράκτες προσελκύουν συνεχώς και πιο πολύ κόσμο να επισκεφτεί τα μέρη μας. Για να τα απολαύσει κάποιος όλα αυτά πρέπει να επισκεφτεί το Βουργαρέλι και το ΠΑΝΘΕΟΝ , τα Θεοδώριανα και το ΑΛΩΝΙ , το δασικό χωριό που βρίσκεται στη περιοχή Καταρράκτη και την ΜΑΡΟΥΣΙΩ .

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ : Η πόλη αλλά και τα περίχωρα διαθέτουν πολλά Βυζαντινά μνημεία . εκκλησίες και μοναστήρια τα οποία προκαλούν μεγάλο ενδιαφέρον στους τουρίστες, για να επισκεφτούν τους χώρους αυτούς οι επισκέπτες επιλέγουν για τη διαμονή τους τα ξενοδοχεία ΑΜΒΡΑΚΙΑ και ΚΡΟΝΟΣ που βρίσκονται στο κέντρο της πόλης αλλά και τα ΣΠΥΡΟΥ, ΚΑΡΑΛΗ, Η ΠΕΤΡΙΝΗ ΒΡΥΣΗ, ΠΥΡΓΟ και ΓΑΛΑΖΟΥΛΑΣ ΝΙΚΗΤΑΣ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΡΤΑΣ

3.1 Ιστορία της Άρτας

Στο Νομό Άρτας ίχνη εγκατάστασης από την παλαιολιθική εποχή επιβεβαιώνουν την παρουσία ανθρώπινης κατοίκησης από τα πολύ παλιά χρόνια. Υπάρχουν επιβεβαιωμένα ίχνη οικισμού στη θέση της σημερινής Άρτας ήδη από το 9ο αιώνα π.Χ. Τον 8ο αιώνα που οι Κορίνθιοι ξεκινούν τη δημιουργία αποικιών στο Ιόνιο, δημιουργούν και την πρώτη τους εγκατάσταση εκεί που αργότερα άποικοι με αρχηγό τον Γόργο θα ιδρύσουν την Αμβρακία το 625 π.Χ.

Η Αμβρακία σε αντίθεση με την άλλη μεγάλη αποικία των Κορινθίων στην περιοχή, την Κέρκυρα, θα μείνει πιστή στο μητροπολιτικό κέντρο. Στους Περσικούς Πολέμους η Αμβρακία λαμβάνει μέρος σε δύο σημαντικές συγκρούσεις που λήγουν με νίκη των Ελλήνων: στη ναυμαχία της Σαλαμίνας με επτά πλοία και στην μάχη των Πλαταιών με 500 οπλίτες. Στα χρόνια που ακολουθούν η Αμβρακία παραμένει πιστή σύμμαχος της Κορίνθου και στη διαμάχη της με την Κέρκυρα αλλά και κατά τη διάρκεια του Πελοποννησιακού Πολέμου και νιώθει αρκετά ισχυρή ώστε να έχει επεκτατικές βλέψεις στη γειτονική Ακαρνανία.

Τα χρόνια της μακεδονικής παντοδυναμίας η Αμβρακία ανήκει στην επιρροή των Μολοσσών και αποφεύγει τη μακεδονική κατάκτηση χάρη στους συγγενικούς δεσμούς της βασιλικής τους δυναστείας με την μακεδονική βασιλική οικογένεια.

Η μεγάλη ακμή της Αμβρακίας στην αρχαιότητα έρχεται όταν ο βασιλιάς Πύρρος της Ηπείρου την κάνει πρωτεύουσα του το 259 π.Χ. και την στολίζει με λαμπρά οικοδομήματα αντάξια μιας ελληνιστικής πρωτεύουσας. Όμως το άδοξο τέλος του βασιλιά Πύρρου ακολουθείται και από το άδοξο τέλος της βασιλικής δυναστείας των Μολοσσών όταν δολοφονείται η τελευταία βασίλισσα της Αμβρακίας η Δηιδάμεια και η πόλη αποκτάει δημοκρατικό πολίτευμα, το 232 π.Χ.

Οι Ρωμαίοι επεκτείνουν την επιρροή τους στον ελληνικό χώρο. Το 89 π.Χ. πολιορκούν την Αμβρακία και την αναγκάζουν σε συνθηκολόγηση. Η δυτική Ελλάδα τα επόμενα χρόνια γίνεται θέατρο των επιχειρήσεων των ενδορωμαϊκών

συγκρούσεων. Ο Οκταβιανός νικάει τον Αντώνιο και την Κλεοπάτρα στο Άκτιο και το 29 π.Χ. ιδρύει την Νικόπολη λίγο πιο έξω από τη σημερινή Πρέβεζα. Οι κάτοικοι της Αμβρακίας εξαναγκάζονται να μετοικήσουν στην καινούργια πόλη, ενώ τα περισσότερα οικοδομήματα της Αμβρακίας καταστρέφονται και χρησιμοποιούνται ως οικοδομικά υλικά στη νεόκτιστη Νικόπολη ενώ όλοι οι καλλιτεχνικοί θησαυροί μεταφέρονται στη Ρώμη. Η πόλη παρακμάζει.

Στους επόμενους δέκα αιώνες δεν υπάρχουν αναφορές για την Αμβρακία. Η πόλη είναι σαν να έχει πάψει να υπάρχει παρόλο που η περιοχή δεν έπαψε στιγμή να έχει κατοίκους, μιας που είναι η πιο εύφορη της Ηπείρου. Ίσως σε αυτή την ευφορία να χρωστάει το καινούργιο της όνομα, Άρτα!

Καινούργια αίγλη αποκτάει η Ήπειρος και η Άρτα όταν οι Βυζαντινοί Αρχοντες Άγγελοι Κομνηνοί-Δούκες ιδρύουν το Δεσποτάτο της Ηπείρου ως αντίδραση στην κατάληψη της Βασιλεύουσας από τους Φράγκους το 1204 και διαλέγουν την Άρτα ως έδρα τους. Χτίζουν ισχυρό κάστρο για να ενισχύσουν την άμυνα της και στολίζουν την περιοχή με υπέροχους βυζαντινούς ναούς και μοναστήρια στο πνεύμα της εποχής, που εντυπωσιάζουν τον επισκέπτη με το μεγαλείο τους μέχρι σήμερα.

Η περιοχή συγκλονίζεται από τις αναταραχές του τέλους της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Την Άρτα καταλαμβάνουν στη σειρά οι Ορσίνιοι, οι Σέρβοι, οι Αλβανοί και ο Κάρολος Τόκκο μέχρι το 1449 π.Χ. που την κατακτούν οι Τούρκοι. Τις διαδοχικές κατακτήσεις ήρθε να συμπληρώσει μια καταστροφική πυρκαγιά, που ακολούθησε μια επίσης καταστροφική πλημμύρα.

Με το τέλος της Επανάστασης του 1821 οι Έλληνες αποτυγχάνουν να συμπεριλάβουν την Άρτα στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος, μολονότι τα πρώτα σύνορα έφταναν μέχρι τον Αμβρακικό. Τα κινήματα στην περιοχή των Τζουμέρκων αποτυγχάνουν και οι επαναστατημένοι Έλληνες αναγκάζονται στην Μάχη του Πέτα να υποστούν μια από τις χειρότερες ήττες κατά τη διάρκεια της Επανάστασης στην οποία χάθηκαν εκτός από Έλληνες και πολλοί εθελοντές Φιλέλληνες. Η δίψα για ελευθερία δεν θα πάψει ποτέ να φλογίζει τις καρδιές των Αρτινών¹².

¹² www.artainfo.gr

Από την Άρτα εξάλλου κατάγεται ένας από του ιδρυτές της Φιλικής Εταιρείας, ο Νικόλαος Σκουφάς. Από την Άρτα ξεκίνησε τη δράση του στην Επανάσταση ο Στρατηγός Μακρυγιάννης, από την Άρτα κατάγεται και ο Αρχάγγελος της Επανάστασης ο Γεώργιος Καραϊσκάκης. Η Άρτα θα ενωθεί με την υπόλοιπη Ελλάδα τελικά μαζί με την Θεσσαλία με την συνθήκη του Βερολίνου το 1881.

Η ίδια δίψα για ελευθερία είναι αυτή που θα κάνει τα ορεινά της Άρτας μια από της κοιτίδες της Εθνικής Αντίστασης κατά τη διάρκεια της ιταλογερμανικής κατοχής, το ίδιο αδούλωτο πνεύμα που θα μείνει ακέραιο παρά τα Ολοκαυτώματα στο Κομμένο και στο Κομπότι.

3.2 Το γεφύρι της Άρτας

Εικόνα 4 Το γεφύρι της Άρτας

Μέχρι και σήμερα όταν το περνούν οι Άρτινοί χαμηλώνουν τη φωνή και τα μάτια αποδίδοντας φόρο τιμής στην Πρωτομαστόρισα που με τη θυσία της αλλά και την αλλαγή των κατάρων της σε ευχές πρόσφερε στους προγόνους τους ότι πιο απαραίτητο για την επιβίωση και την ευμάρειά τους: το Γεφύρι, που ενώνει τις δύο όχθες του Άραχθου κι όχι μόνο.

Το Γεφύρι της Άρτας ενώνει το παρελθόν της Άρτας με το παρόν της και ελπίζουμε και με το μέλλον της. Σύμβολο 2.000 χρόνων που στέκεται αγέρωχο, αν

και πολλές φορές πληγωμένο τόσο από τον ίδιο τον ορμητικό ποταμό όσο κι από τις πρόσκαιρες ανάγκες που προσπάθησαν να καλύψουν οι κατακτητές της Άρτας - Τούρκοι και Γερμανοί- το φράγμα που φτιάχτηκε λίγο παραπάνω για να εξυπηρετήσει τις νέες ανάγκες και παραλίγο να το καταστρέψει εντελώς όταν η πεσμένη στάθμη του νερού φανέρωσε στον ζημιογόνο ατμοσφαιρικό αέρα τα αρχαία ξύλινα πέλματά του και τέλος τη στενομυαλιά κάποιων δημοσίων υπαλλήλων, που εισηγούνταν τη δεκαετία του '30 το γκρέμισμά του, αφού δεν ήταν πλέον λειτουργικό!

3.3 Το Κάστρο της Άρτας

Εικόνα 5 Το Κάστρο της Άρτας

Το Κάστρο της Άρτας είναι από τα πιο όμορφα κάστρα της Ελλάδας. Είναι χαρακτηριστικό δείγμα βυζαντινής οχυρωματικής τέχνης και χτίστηκε τον 13ο αιώνα από τους Κομνηνούς, τους άρχοντες του Δεσποτάτου της Ηπείρου, για να ενισχύσουν την αμυντική ικανότητα της πρωτεύουσάς τους. Το Κάστρο της Άρτας στο βορειοανατολικό του τμήμα είναι χτισμένο πάνω στα στοιβαρά τείχη της αρχαίας Αμβρακίας που έχουν μεγαλώσει σε ύψος και έχουν ενισχυθεί με οχυρούς πύργους σύμφωνα με τα μεσαιωνικά πρότυπα.

Κατά τη διάρκεια της Οθωμανικής αυτοκρατορίας το κάστρο έχασε τη σημασία του γι'αυτό δεν του έγιναν ιδιαίτερες επεμβάσεις και προσθήκες. Για μεγάλο χρονικό διάστημα χρησιμοποιήθηκε ως φυλακή. Σε αυτό φυλακίστηκε μάλιστα ένας από τους ήρωες της επανάστασης, ο στρατηγός Μακρυγιάννης.

Στο επίσης εντυπωσιακό εσωτερικό του κάστρου είχε χτιστεί παλιότερα ξενοδοχείο Ξενία, που σήμερα είναι ερειπωμένο σε χειρότερη κατάσταση από το Κάστρο. Κάθε καλοκαίρι το Κάστρο της Άρτας φιλοξενεί διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις.

3.4 Παναγία Παρηγορήτισσα

Εικόνα 6 Παναγία Παρηγορήτισσα

Η Παναγία η Παρηγορήτισσα είναι ο πιο σημαντικός και διάσημος βυζαντινός ναός του νομού Άρτας. Χτίστηκε τον 13ο αιώνα από τον Νικηφόρο τον Α' Κομνηνό Δούκα, στην ακμή του Δεσποτάτου της Ηπείρου. Ο ναός είναι αφιερωμένος στον ευαγγελισμό της Θεοτόκου και υπάρχουν ενδείξεις ότι τον 16ο αιώνα ήταν το Καθολικό γυναικείου μοναστηριού. Από τη μονή σήμερα σώζονται 16 κελιά που χρησιμοποιούνται ως αποθηκευτικοί χώροι και το εστιατόριο που έχει αναστηλωθεί και φιλοξενεί προσωρινά σημαντική αρχαιολογική συλλογή, με ευρήματα από ολόκληρο το νομό Άρτας. Μετά την παρακμή του μοναστηριού η Παναγία η

Παρηγορήτισσα ήταν μετόχι της Μονής της Κάτω Παναγιάς και για πολλά χρόνια η Μητρόπολη της Άρτας. Σήμερα είναι βυζαντινό μουσείο και δεν λειτουργεί ως ναός.

3.5 Ναός Αγίας Θεοδώρας

Εικόνα 7 Ναός Αγίας Θεοδώρας

Κατεβαίνοντας την οδό Βασιλέως Πύρρου, μία από τις πιο κεντρικές της Άρτας, ψάχνουμε, όπως ακριβώς μας είπαν, σε κάθε στενό και σοκάκι για το ναό της Αγίας Θεοδώρας, που μετράει περισσότερους από εννέα αιώνες ζωής και ξεκίνησε την πορεία του ως γυναικείο μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου. Δεν πρόκειται για ένα ακόμη βυζαντινό μνημείο από τα πολλά που στολίζουν την πόλη, αλλά για ένα σημείο αναφοράς ανάμεσα στο παρελθόν και το παρόν. Ο ναός είναι αφιερωμένος στην πολιούχο της πόλης. Στα τελευταία χρόνια της ζωής της μόνασε εκεί. Ήταν βασίλισσα του Δεσποτάτου της Ηπείρου, με πρωτεύουσα την Άρτα, το οποίο ίδρυσαν οι Άγγελοι Κομνηνοί Δούκες, όταν κατέφυγαν εδώ μετά την πρώτη Άλωση της Πόλης από τους Σταυροφόρους το 1204.

3.6 Τείχος Αρχαίας Αμβρακίας

Εικόνα 8 Τείχος Αρχαίας Αμβρακίας

Το τείχος της αρχαίας Αμβρακίας είναι από τα πιο εντυπωσιακά αξιοθέατα της Άρτας. Το τείχος σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις άρχισε να κατασκευάζεται τον 6ο αιώνα π.Χ. και συμπληρώθηκε τον 4ο αιώνα π.Χ.

Έχουν αποκαλυφθεί πολλά κομμάτια του τείχους διάσπαρτα σε όλη την πόλη κατά τη διάρκεια των ανασκαφών της αρχαίας Αμβρακίας, αλλά τα πιο εντυπωσιακά είναι τα τμήματα που επάνω τους χτίστηκε το βυζαντινό Κάστρο των Κομνηνών. Στο βορειοανατολικό τμήμα του Κάστρου της Άρτας, στο κομμάτι που ακολουθεί την όχθη του Άραχθου, το μεγαλύτερο τμήμα του είναι χτισμένο πάνω στο τείχος της Αρχαίας Αμβρακίας με τους εντυπωσιακούς γκρίζους ογκόλιθους.

3.7 Ο Πλάτανος της Άρτας

Εικόνα 9 Ο Πλάτανος της Άρτας

Στην αριστερή όχθη του ποταμού Άραχθου, ελάχιστα μέτρα από το σημείο που βρίσκεται η πρώτη κρυφή, χτιστή μέσα στη γη, καμάρα του θρυλικού Γεφυριού της Άρτας, στέκει αγέρωχος και επιβλητικός ο Πλάτανος της Άρτας ή αλλιώς ο Πλάτανος του Αλή Πασά.

Πρόκειται για έναν υπεραιώνιο πλατάνο. Σύμφωνα με τους τοπικούς θρύλους κάτω από τη σκιά του καθόταν ο Αλή Πασάς των Ιωαννίνων, απ' όπου και πήρε τ' όνομα «Πλάτανος του Αλή Πασά» και επιτηρούσε το κρέμασμα των ξεροκέφαλων γκιαούρηδων, που τολμούσαν να σηκώσουν κεφάλι στην εξουσία του.

Από το 1976 ο Πλάτανος της Άρτας έχει ανακηρυχτεί διατηρητέο μνημείο της φύσης. Το πυκνό πανέμορφο φύλλωμα του εκτείνεται σε περισσότερο από 200 τ.μ. σχηματίζοντας μια παχιά σκιά για όσους κάθονται από κάτω και πίνοντας τον καφέ τους απολαμβάνουν τη θέα του Γεφυριού και το κελάρυσμα του Άραχθου ποταμού που κυλάει από κάτω.

3.8 Ναός του Απόλλωνα Πύθιου Σωτήρα

Εικόνα 10 Ναός του Απόλλωνα Πύθιου Σωτήρα

Σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις, ο Ναός του Απόλλωνα Πύθιου Σωτήρα ήταν ο σημαντικότερος λατρευτικός χώρος της αρχαίας Άρτας (Αμβρακία). Δέσποζε στο κέντρο της πόλης. Σήμερα ο επισκέπτης δύσκολα θα καταλάβει το αρχαίο μεγαλείο του καθώς από το μνημείο σώζεται μόνο η κρηπίδα και η ευθυνηρία. Ο ναός του Απόλλωνα χρονολογείται από τους αρχαιολόγους γύρω στο 500 π.Χ., με βάση πώρινα αρχιτεκτονικά μέλη, που βρέθηκαν διάσπαρτα στον χώρο. Οι αρχαιολόγοι επίσης πιστεύουν ότι στην ίδια θέση υπήρχαν και παλαιότερα ιερά του Απόλλωνα.

3.9 Βυζαντινός ναός του Αγίου Βασιλείου

Εικόνα 11 Βυζαντινός ναός του Αγίου Βασιλείου

Ο βυζαντινός ναός του Αγίου Βασιλείου στην πόλη της Άρτας μετράει σχεδόν 800 χρόνια ζωής αφού οι σύγχρονοι μελετητές τοποθετούν την ανέγερση του στο β' μισό του 13ου αιώνα μ.Χ. Δεν υπάρχουν στοιχεία ή αρχεία που να μας επιτρέπουν τον ακριβή προσδιορισμό ίδρυσης του και για πολλά χρόνια θεωρείτο επικρατέστερη περίοδος ο 14ος αιώνας, την οποία είχε αποδεχτεί με επιφύλαξη κι ο Ορλάνδος. Το μνημείο βρίσκεται σε μία πάροδο της οδού Βασιλέως Πύρρου, στην παλιά αγορά, που ήταν γνωστή ως «τουρκοπάζαρο».

Ο Ναός είχε αρχικά τη μορφή υψηλής μονόκλιτης βασιλικής με ξύλινη στέγη ενώ αργότερα, ίσως τον 14ο ή 15ο αιώνα, προστέθηκαν δύο χαμηλότερες πτέρυγες-παρεκκλήσια, που επικοινωνούσαν εσωτερικά με τον κυρίως ναό. Τα δύο παρεκκλήσια ήταν αφιερωμένα στον Άγιο Γρηγόριο και στον Άγιο Ιωάννη το Χρυσόστομο και αυτό κάνει τους μελετητές να πιστεύουν ότι ο ναός γιόρταζε στις 30 Ιανουαρίου των Τριών Ιεραρχών.

3.10 Μονή Κάτω Παναγιάς

Εικόνα 12 Μονή Κάτω Παναγιάς

Στα ριζά της Περάνθης, του λόφου όπου στη βόρεια πλαγιάς της είναι κτισμένη η πόλη της Άρτας, βρίσκεται φωλιασμένο το μοναστήρι της Κάτω Παναγιάς. Η τοποθεσία είναι ειδυλλιακή και αρκούν ελάχιστα λεπτά από το κέντρο της πόλης για να φτάσετε στρίβοντας αριστερά πριν τη γέφυρα και τραβώντας το δρόμο προς το νοσοκομείο αρχικά και παράλληλα με τις ανατολικές όχθες του Άραχθου ποταμού στη συνέχεια.

Ο κατάλευκος εξωτερικός περίβολος, που αν και ψηλός δεν καταφέρνει να κρύψει το μοναστήρι καθώς είναι χτισμένο αμφιθεατρικά, σταματάει στο σημείο ακριβώς όπου απέναντι έχει χτιστεί πρόσφατα ένας ωραιότατος ναός αφιερωμένος στον όσιο Ζαχαρία εξ Άρτης, ο οποίος μαρτύρησε στην Πάτρα.

3.11 ΜΟΥΣΕΙΑ

Λαογραφικό Μουσείο Σκουφάς

Χτισμένο το 1864 από αυστριακό αρχιτέκτονα, χρησιμοποιήθηκε αρχικά ως φυλάκιο της γέφυρας και αργότερα ως μεθοριακός σταθμός των Τούρκων, όταν μετά τη συνθήκη του 1881 τα σύνορα της Ελλάδας και της Τουρκίας ήταν στη μέση του Γεφυριού της Άρτας.

Είναι ένα διόροφο νεοκλασικό οίκημα πλάι στο Γεφύρι και έχει σκοπό να παρουσιάσει την τοπική λαϊκή παράδοση.

Ιστορικό Μουσείο Σκουφά

Έχει θέμα του την **ιστορία της Άρτας** από την αρχαιότητα έως τη σύγχρονη εποχή και έχει οργανωθεί με βάση τις σύγχρονες αντιλήψεις της επιστήμης της μουσειολογίας, σύμφωνα με τις οποίες τα μουσεία είναι ζωντανοί χώροι παιδείας.

Στο χώρο του μουσείου δημιουργήθηκαν σκηνογραφικές συνθέσεις, με την βοήθεια των οποίων ο επισκέπτης, περνώντας από την μια αίθουσα στην άλλη,

παρακολουθεί κατά χρονολογική σειρά και μαθαίνει την ιστορία της Άρτας, με τρόπο ευχάριστο και κατανοητό.

Νέο Μουσείο Άρτας

Σε τρεις ενότητες

Η μόνιμη έκθεση του Μουσείου περιλαμβάνει τρεις μεγάλες ενότητες: το δημόσιο βίο, τα νεκροταφεία και τον ιδιωτικό βίο των Αμβρακιωτών, ενώ στην αρχή και το τέλος της βρίσκονται οι μικρότερες ενότητες της εισαγωγής και του «τέλους της Αμβρακίας» αντίστοιχα.

Το μεγαλύτερο μέρος του Μουσείου είναι αφιερωμένο στην αρχαία πόλη της Αμβρακίας που είναι θαμμένη κάτω από την Άρτα. Στην εισαγωγή υπάρχει μια μικρή έκθεση για την προϊστορική εποχή, για ευρήματα που υπάρχουν από την ευρύτερη περιοχή της Άρτας, κάποια παλαιολιθικά και κάποια της εποχής του χαλκού. Μπαίνοντας στις κυρίως αίθουσες ο επισκέπτης θα δει την ενότητα που είναι αφιερωμένη στη δημόσια ζωή της πόλης, την πολιτική της οργάνωση, τις εμπορικές της σχέσεις, την παραγωγή κεραμικών, αγγείων και ειδωλίων, τα δημόσια κτίρια της πόλης, τα θέατρα, το Πρυτανείο, το ναό του Απόλλωνα και τους Θεούς που λατρεύονταν εδώ. Στη συνέχεια περνάμε έξω από τα τείχη της αρχαίας πόλης. Ο επισκέπτης θα δει ευρήματα που προέρχονται από το σπήλαιο της Κουδουνότρυπας το οποίο ήταν λατρευτικό και ό,τι σχετίζεται με τους γείτονες της πόλης, με τους Αθαμάνες που ζούσαν στα ορεινά του Νομού και τους Μολοσσούς.

Η περιήγηση συνεχίζεται στην οργάνωση των νεκροταφείων και τα ταφικά έθιμα που μας δίνουν έμμεσα πολλές πληροφορίες για την κοινωνία εκείνης της εποχής, τους ανθρώπους που ζούσαν εκεί, πώς ήταν οργανωμένα τα νεκροταφεία, τι τύποι τάφων υπήρχαν, ποια ήταν τα κτερίσματα, δηλ. τα νεκρικά δώρα που

προσφέρονταν στον κάθε τάφο και τις επιτύμβιες στήλες που είχαν τα ονόματα των νεκρών. Κλείνοντας περνάμε στην ενότητα που είναι αφιερωμένη στο σπίτι και στην καθημερινή ζωή στην αρχαία πόλη.

Υπάρχει μια απεικόνιση πώς ήταν το αρχαίο σπίτι, οργανωμένα τα δωμάτια γύρω από μια εσωτερική αυλή, το δωμάτιο όπου γίνονταν όλες οι καθημερινές δουλειές, την αποθήκη, το λουτρό, τον ανδρώνα, δηλ. το επίσημο δωμάτιο του σπιτιού όπου γίνονταν τα συμπόσια και συμμετείχαν μόνο άνδρες και τα σχετικά με το γυναικωνίτη και τη ζωή της γυναίκας στο σπίτι με τα αγγεία καλλωπισμού, τα κοσμήματά της, με τους αργαλειούς της, με την ενδυμασία και τα σχετικά με το παιδί, κάποια παιχνίδια που έχουμε βρεθεί κλπ.

Περιοδικές εκθέσεις

Μέσα στην επόμενη χρονιά το Μουσείο φιλοδοξεί να οργανώσει την πρώτη περιοδική έκθεση, η οποία θα ανανεώνεται στη συνέχεια ώστε το Μουσείο να μετατραπεί σε ένα ζωντανό, πολυδύναμο, πολιτιστικό κέντρο, με καθοριστικό ρόλο στην πνευματική, κοινωνική, πολιτιστική και οικονομική ανάπτυξη όχι μόνο της πόλης της Άρτας, αλλά και της ευρύτερης περιοχής, κρατώντας διαρκώς ζωντανό το ενδιαφέρον του επισκέπτη.

3.12 Ιστορικές Μορφές

Πύρρος (3ος αι. π.Χ.)

Βασιλιάς της Ηπείρου και μεγάλη στρατιωτική φυσιογνωμία (318-272 π.Χ.) των ελληνιστικών χρόνων. Διακρίθηκε στη μάχη της Ιψού. Το 296 π.Χ. κατάφερε με τη βοήθεια του Πτολεμαίου Σωτήρα να επανέλθει στο θρόνο της ηπείρου, απ' όπου είχε εκδιωχθεί μετά το θάνατο του πατέρα του. Λίγα χρόνια αργότερα (281 π.Χ.) δέχθηκε την πρόσκληση των κατοίκων του Τάραντα για

βοήθεια και πήγε με το στρατό του στην Κάτω Ιταλία, όπου πολέμησε εναντίον των Ρωμαίων. Το 280 και 279 π.Χ. νίκησε τους Ρωμαίους στην Ηράκλεια και στο Άσκλο, όπου όμως, παρά τη νίκη, οι απώλειες στο στρατό του ήταν μεγάλες. Μετά την ήττα του στο Βενεβέντο το 275 π.Χ. αναγκάστηκε να επιστρέψει στην Ήπειρο. Ο Πύρρος φιλοδόξησε να επεκτείνει το κράτος του στη Δύση, όπως ο Μέγας Αλέξανδρος στην Ανατολή. Το 275 π.Χ. στην προσπάθειά του να καταλάβει την Πελοπόννησο, σκοτώθηκε στο Άργος.

Αγία Θεοδώρα (13ος αι. μ.Χ.)

Η Αγία Θεοδώρα ήταν κόρη το σεβαστοκράτορα Ιωάννη Πετραλείφα και σύζυγος του δεσπότη του κράτους της Ηπείρου Μιχαήλ Β΄ Δούκα Κομνηνού. Σημαντική προσωπικότητα του 13ου αι., έπαιξε ενεργό ρόλο στην πολιτική κατάσταση της Ηπείρου. Πρωτοστάτησε στις διαπραγματεύσεις για την ειρηνική συνύπαρξη του Δεσποτάτου της Ηπείρου με το βασίλειο της Νίκαιας, (όπου μεταφέρθηκε ο βυζαντινός αυτοκράτορας) την οποία επισκέφθηκε δύο φορές. Μετά το θάνατό του συζύγου της έγινε μοναχή και πέρασε τα τελευταία χρόνια της ζωής της στο μοναστήρι του Αγίου Γεωργίου, η εκκλησία του οποίου σήμερα φέρει το όνομα της. Πεθαίνοντας ετάφη στη δυτική πλευρά του ναού. Για την αξιόλογη προσφορά της ανακηρύχθηκε αγία και πολιούχος της Άρτας και η μνήμη της γιορτάζεται στις 11 Μαρτίου.

Μάξιμος ο Γραικός

Ονομαζόταν Μιχαήλ Τριβώλης και γεννήθηκε στην Άρτα το 1470, όπου έμαθε τα πρώτα του γράμματα. Λίγο αργότερα συνέχισε τις σπουδές στην βενετοκρατούμενη Κέρκυρα. Στη συνέχεια ταξίδεψε στην Ιταλία (1492-1506), όπου παρακολούθησε ευρύτερο κύκλο σπουδών, προσφέροντας παράλληλα τις υπηρεσίες του κοντά σε αξιόλογες προσωπικότητες που μελετούσαν κλασικούς συγγραφείς. Το 1506 επήγε μοναχός στην Μονή Βατοπεδίου και πήρε το όνομα Μάξιμος. Η ευρύτερη μόρφωση και η γλωσσομάθειά του έγινε γνωστή και έξω από το Άγιο Όρος

και λίγα χρόνια αργότερα ο τσάρος της Ρωσίας Βασίλειος Γ΄ τον κάλεσε στη Μόσχα να αναλάβει τη μετάφραση των λειτουργικών βιβλίων.

Στη Μόσχα ο Μάξιμος έκανε ένα ανεκτίμητο μεταφραστικό, ερμηνευτικό και διορθωτικό έργο. Κατηγορήθηκε όμως από εχθρούς του και καταδικάστηκε σε ισόβια φυλάκιση. Το 1988 το Οικουμενικό Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως και το Πατριαρχείο Μόσχας τον ανακήρυξαν επίσημα άγιο. Θεωρείται ένας από τους διαφωτιστές του ρωσικού λαού, η επίδραση του οποίου υπήρξε μεγάλη στην πνευματική του εξέλιξη.

Νικόλαος Σκουφάς (1779-1819)

Ένας από τους ιδρυτές της Φιλικής Εταιρίας. Γεννήθηκε το 1779 στο Κομπότι της Άρτας. Ασχολείτο με το εμπόριο, αλλά αναγκάστηκε να εκπατριστεί στην Οδυσσό της Ρωσίας. Εκεί γνωρίστηκε το 1813 με τον Αθ. Τσακάλωφ, που καταγόταν από τα Ιωάννινα και από κοινού συνέλαβαν την ιδέα της ίδρυσης της "Εταιρίας των Φιλικών", την οποία ίδρυσαν το 1814 μαζί με τον Εμ. Ξάνθο. Ο Ν. Σκουφάς πέθανε στη Μόσχα το 1819.

Μακρυγιάννης (1794-1864)

Στρατηγός της Επανάστασης του 1821. Γεννήθηκε κοντά στο Λιδωρίκι, έζησε όμως στην Άρτα αρκετά χρόνια στο σπίτι του άρχοντα Αθ. Λοιδωρίκη, όπου έμαθε τα πρώτα γράμματα. Εδώ μνήθηκε στη Φιλική Εταιρεία και αργότερα φυλακίσθηκε στη φυλακή του Κάστρου.

Γεώργιος Καραϊσκάκης

Ένας από τους σπουδαιότερους αρχιστράτηγους της Ελληνικής Επανάστασης που έδρασε στην περιοχή των Αγράφων και της Ευρυτανίας και γενικότερα της Στερεάς, ήταν και ο Γεώργιος Καραϊσκάκης (1782-1827). Γεννήθηκε στη Σκουληκαριά Άρτας, στην Ιερά Μονή Κοιμήσεως της Θεοτόκου, όπου αριστερά του καθολικού της Μονής διακρίνεται το κελί της γεννήσεως του. Η μητέρα του ήταν ανιψιά του περίφημου κλεφταρματολού της Άρτας Γώγου Μπακόλα. Πατέρας του θεωρείται ο γνωστός αρματολός Καραϊσκος. Από μικρός, έρμαιο της τύχης, έζησε μια ζωή γεμάτη στερήσεις και κακομοιριά, γι' αυτό έγινε δύστροπος και καβγατζής, ατίθασος και νευρικός. Δεν υπολόγιζε κανέναν και έκανε πάντα ό,τι ήθελε. Τα πρώτα του νεανικά χρόνια τα πέρασε στα Τζουμέρκα και στα Άγραφα γιδοβοσκός, λεύτερος, μακριά από τη φοβέρα του Τούρκου.

3.13 Περιοχές γύρω από την πόλη της Άρτας

Κάθε μια από τις παρακάτω περιοχές έχει την δική της ιστορία και για αυτόν τον λόγο όσοι επισκέπτονται την πόλη δεν παραλείπουν και μια βόλτα σε αυτές.

ΦΙΛΟΘΗΗ: Καλή ιδέα για στάση. Βυζαντινές εκκλησίες σας περιμένουν να τις θαυμάσετε και τα όμορφα φιδωτά δρομάκια μέσα στα σπίτια του χωριού θα σας εντυπωσιάσουν.

ΚΟΡΩΝΗΣΙΑ: Είναι κατάληξη χερσονήσου στον Αμβρακικό Κόλπο που ενώνεται με την ακτή με ένα επίμηκες στενό πέραςμα. Το τοπίο είναι ιδιαίτερα γραφικό. Απέχει 26χ.μ. νότια από την πρωτεύουσα. Θεωρείται ένα από τα καλύτερα παραθαλάσσια χωριά που μπορεί κανείς να γευτεί τις θαλασσινές γεύσεις στις όμορφες ψαροταβέρνες της.

ΝΕΟΧΩΡΙ: Η κωμόπολη Νεοχώρι που είναι έδρα του δήμου Αράχθου, απέχει 13,5 χ.μ Ν. Α από την πρωτεύουσα. Αποτελεί το εμπορικό και το διοικητικό κέντρο της περιοχής. Είναι χτισμένη σε πεδινή έκταση με πολλές καλλιέργειες από εσπεριδοειδή. Αν το επισκεφτείτε θα έχετε την δυνατότητα να δείτε τα σπάνια αποδημητικά πουλιά αφού το Νεοχώρι αποτελεί πέραςμα των πουλιών. Κοντά στον οικισμό κυλά ο Άραχθος.

ΠΕΤΑ: Απέχει 8 χ. μ από την πρωτεύουσα. Κωμόπολη της Άρτας με ιστορική σημασία. Είναι γνωστή για την μάχη του 1822 μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων στην οποία έχασαν τη ζωή τους 80 φιλέλληνες.

ΚΟΜΠΟΤΙ: Το Κομπότι είναι η γενέτειρα του Νικολάου Σκουφά ιδρυτή του αρχηγού της Φιλικής Εταιρείας και του Κ. Γεροστάθη, εξέχοντος φιλικού και στενού συνεργάτη του Ι. Καποδίστρια. Απέχει 14χ.μ από την πρωτεύουσα. Είναι μια κωμόπολη ανθισμένη από ελιές. Θα σας εντυπωσιάσουν τα παραδοσιακά πετρόχιστα σπίτια που κατέχουν αξιόλογη αρχιτεκτονική.

ΚΟΠΡΑΙΝΑ: Βρίσκεται νοτιοανατολικά της πρωτεύουσας και απέχει 19 χ.μ. Θα δείτε το παλαιότερο λιμάνι και έναν επιβλητικό φάρο καθώς επίσης το μουσείο φυσικής ιστορίας του Αμβρακικού Κόλπου.(Νομαρχιακή αυτοδιοίκηση Άρτας).

ΣΠΗΛΙΑ ΑΙ-ΒΛΑΣΣΗ ΣΤΟ Δ.Δ. ΒΙΓΛΑΣ ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΥ

Εικόνα 13 Σπηλιά Αϊ - Βλασση

Η πρόσβαση από τον παραλιακό δρόμο Βίγλας-Στρογγυλής, είναι πλέον εύκολη με το πλακόστρωτο μονοπάτι που έγινε και την μεγάλη πλακόστρωτη πλατεία που δημιουργήθηκε στην είσοδο της σπηλιάς.

Επίσης για τους επισκέπτες δημιουργήθηκε καλαίσθητο πέτρινο κiosk και πέτρινη περίβολος της πλατείας για να είναι ασφαλής η παρατήρηση από ψηλά της λιμνοθάλασσας Ροδιάς με τα σπάνια είδη πουλιών και οι απέναντι ακτές της Πρέβεζας.

Στην σπηλιά μπορούν άνετα να φθάσουν οι προσκυνητές και οι λάτρεις του θρησκευτικού - εκκλησιαστικού τουρισμού αφού το μονοπάτι αρχίζει από την άκρη του δρόμου και καταλήγει μετά από 230 μ. στην σπηλιά.

Μπορούν ακόμη, όσοι δεν επιλέξουν το αυτοκίνητο για να φθάσουν στην αρχή του μονοπατιού (από τη Βίγλα 10 λεπτά διαδρομή) κι αφού επισκεφθούν το μοναστήρι της Παναγίας της Ροδιάς (είναι περίπου ένα χλμ. πιο πριν), να επιλέξουν το ποδήλατο ή την διαδρομή με τα πόδια, δίπλα στις λιμνοθάλασσες (Αι-Γιωργιού και Ροδιάς), παρατηρώντας τα πουλιά και την άγρια χλωρίδα - πανίδα της περιοχής.

Το γεφύρι της Πλάκας

Ενώνει τις όχθες του **Καλαρύτικου** ποταμού. παραπόταμου του Αράχθου. Βρίσκεται στο δρόμο για Αγναντα λίγο μετά από τη γέφυρα που χρησιμοποιούν τα οχήματα για τη διέλευσή τους. Κτίστηκε το **1866** από τον πρωτομάστορα Κωνσταντίνο

Εικόνα 14 Το Γεφύρι της Πλάκας Μπέκα μετά από παραγγελία Μελισσουργών, Πραμάντων (τόρα νομός Ιωαννίνων) και Αγνάντων. Έχει μήκος 40μ. και ανώτατο ύψος 20μ. Είναι μονότοξο με εντυπωσιακή συμμετρία. Διετέλεσε σύνορο Ελληνικού και Τουρκικού κράτους από το 1881 ως το 1913.

Το **1944** υπογράφηκε εδώ συμφωνία για κατάπαυση εμφυλίου μεταξύ ΕΔΕΣ και ΕΛΑΣ.

Σήμερα είναι και αφετηρία για **καγιάκ** ή **ράφτιν** σε μία διαδρομή στον Αραχθο που φτάνει μέχρι το χωριό Σκούπα

3.14 Αμβρακικός

Ο Αμβρακικός κόλπος, που βρίσκεται βόρεια του νομού Αιτωλοακαρνανίας και νότια της Ηπείρου, επικοινωνεί με το Ιόνιο Πέλαγος μέσα από μια στενή λωρίδα θάλασσας. Είναι ένας από τους μεγαλύτερους υδροτόπους της χώρας και ένας από τους πιο ανέπαφους υδροτόπους της Ευρώπης, ιδιαίτερα σημαντικός για την αναπαραγωγή του Αργυροπελεκάνου *Pelecanus crispus* (34 ζεύγη το 1988), ενός σπάνιου πουλιού που με άνοιγμα φτερών που ξεπερνά τα 3,2 μέτρα, και ως εκ τούτου είναι το μεγαλύτερο υδροβίο πουλί του κόσμου που μπορεί να πετάξει, και που παρά το μεγάλο όγκο και το τεράστιο ράμφος, ζυγίζει μόλις 9-11 κιλά. Ο Αμβρακικός κόλπος καταλαμβάνει έκταση περίπου 400 τ. χλμ. Στον κλειστό αυτό κόλπο εκβάλλουν τα ποτάμια Λούρος και Άραχθος. Το γλυκό νερό τους αναμιγνύεται με το νερό της θάλασσας, και έτσι δημιουργούνται ζώνες υφάλμυρες ή με γλυκά νερά. Το τοπίο κυριαρχείται από τρεις βραχώδεις λόφους ανάμεσα στις λιμνοθάλασσες και η περιοχή περιβάλλεται από λόφους στα βόρεια και ανατολικά. Στα μικρά δέλτα που σχηματίζονται στα σημεία που εκβάλλουν τα παραπάνω αναφερόμενα ποτάμια, σχηματίζονται οι λιμνοθάλασσες Ροδιά, Λογαρού, Αγρίλου και Τσουκαλιού που φιλοξενούν αξιόλογη χλωρίδα και πανίδα. Ειδικά η λουρονησίδα του Τσουκαλιού που αποτελείται από σπασμένα κελύφη και λείψανα, είναι ένα από τα πιο εντυπωσιακά στοιχεία της περιοχής. Στη λιμνοθάλασσα Ροδιά υπάρχει ο μεγαλύτερος καλαμιώνας της χώρας. Οι εσωτερικές περιοχές του δέλτα καλλιεργούνται, αλλά υπάρχουν ακόμη εκτεταμένες περιοχές φυσικής βλάστησης όπως απομεινάρια παραποτάμιου δάσους και ο μεγαλύτερος καλαμιώνας στην Ελλάδα. Όλες οι λιμνοθάλασσες χρησιμοποιούνται ως ιχθυοτροφεία. Άλλες δραστηριότητες είναι η γεωργία, το κυνήγι και ο τουρισμός. Η ποικιλία της βλάστησης είναι μεγάλη και περιλαμβάνει δάση φράξου και φτελιάς, παρόχθια πλατάνια αλλά και καλαμιώνες μαζί με πολλά άλλα υδροφιλά είδη.

Εκτός όμως από τον Αργυροπελεκάνο, που αναφέραμε παραπάνω, στον Αμβρακικό βρίσκονται και άλλα πουλιά 250 διαφορετικών ειδών. Εκτιμάται, μάλιστα, ότι από αυτά γύρω στα 75 είδη είναι σπάνια ή απειλούμενα, όπως ο Μικροτσικνιάς *Ixobrychus minutus* (50+ ζεύγη), ο Νυχτοκόρακας *Nycticorax nycticorax* (70+ ζεύγη), ο Κρυπτοτσικνιάς *Ardeola ralloides* (120 ζεύγη), ο Λευκοτσικνιάς *Egretta garzetta* (250+ ζεύγη), ο Πορφυροτσικνιάς *Ardea purpurea*

(20+ ζεύγη), ο Πελαργός *Ciconia ciconia* (80 ζεύγη), η Χαλκόκοτα *Plegadis falcinellus*, η Χουλιανομούτα *Platalea leucorodia*, η Βαλτόπαπια *Aythya nyroca* (100+ ζεύγη), ο Φιδαιτός *Circaetus gallicus*, ο Καλαμόκιρκος *Circus aeruginosus* (5+ ζεύγη), ο Κραυγαετός *Aquila romana*, ο Χρυσαιτός *Aquila chrysaetos*, ο Σταυραετός *Hieraetus pennatus*, η Πετροπέρδικα *Alectoris graeca*, ο Καλαμοκανάς *Himantopus himantopus* (300+ ζεύγη), η Πετροτριλίδα *Burhinus oedipnemos* (30 ζεύγη), το Ποταμογλάρονο *Sterna hirundo* και το Νανογλάρονο *Sterna albifrons* (1.000+ ζεύγη), το Μαυρογλάρονο *Chlidonias niger*, ο Μπούφος *Bubo bubo*, η Αλκυόνη *Alcedo atthis*, η Χαλκοκουρούνα *Coracias garrulus*, το Νεροχελίδονο *Glareola pratincola* (150 ζεύγη), το Χειμωνογλάρονο *Sterna sandvicensis* (30 ζεύγη), το Κουφαηδόνι *Cercotrichas galactotes*, η Λιοστριτσίδα *Hippolais olivetorum* και ο Δρυομυγοχάφτης *Ficedula semitorquata*. Αρκετά είδη εμφανίζονται κατά τη μετανάστευση όπως ο Αργυροτσικνιάς *Egretta alba*, η Χαλκόκοτα *Plegadis falcinellus*, η Χουλιανομούτα *Platalea leucorodia* και ο Ψαραετός *Pandion haliaetus*.

Εικόνα 15 Αμβρακικός Κόλπος

Το πιο χαρακτηριστικό, ίσως, από τα σωζόμενα μνημεία της Αμβρακίας είναι τα ορατά τμήματα του οχυρωματικού της περιβόλου. Στην αρχαιότητα, σε αντίθεση με τη σημερινή εποχή, τα τείχη αποτελούσαν τυπικό στοιχείο της μορφής των πόλεων, καθώς ήταν απαραίτητα για την προστασία τους από εχθρικές επιδρομές. Η Αμβρακία ήταν χτισμένη σε φυσικά οχυρή θέση, καθώς ο ποταμός Άραχθος την περιέβαλλε από τις τρεις πλευρές. Η θέση ενισχύθηκε από ισχυρό και επιβλητικό οχυρωματικό περίβολο, μήκους 4,5χλμ περίπου, που στο μεγαλύτερο τμήμα του ακολουθούσε τον ρου του Αράχθου. Με τον τρόπο αυτό, η πόλη προστατευόταν από τους εχθρούς αλλά και από τον ίδιο τον ποταμό, ο οποίος συχνά ξέφευγε από την κοίτη του και πλημμύριζε τα κατώτερα μέρη της.

Τμήματα του τείχους είχαν παραμείνει ορατά στο πέρασμα των αιώνων, προκαλώντας από νωρίς το θαυμασμό των ξένων περιηγητών, ενώ πολλά άλλα μέρη του έχουν έρθει στο φως με τις σωστικές ανασκαφές που διενεργούνται τις τελευταίες δεκαετίες στην πόλη, επιτρέποντας να περιγράψουμε με αρκετή ακρίβεια την πορεία του. Έτσι διατηρούνται και σήμερα τμήματα στη θεμελίωση του περιβόλου της σημερινής Μητρόπολης και την ευρύτερη περιοχή αυτής, στο κατώτερο τμήμα του βυζαντινού κάστρου, τη σημερινή οδό Μοστραιών, στην οδό Κρυστάλη, κοντά στην εκκλησία του Αγίου Μάρκου, στην εκκλησία των Αγίων Θεοδώρων, τη μονή Φανερωμένης. Από εκεί το τείχος αναρριχάται ως την κορυφή της Περάνθης, στη θέση του σημερινού Στρατώνα, συνεχίζει ως την Οδηγήτρια στα δυτικά, το συναντάμε ξανά στη συμβολή της οδού Κομμένου με την οδό Πούλιου Δράκου, και από εκεί ακολουθώντας σε μεγάλο μέρος την οδό Αράχθου, κατέληγε στην περιοχή της Μητρόπολης. Μέχρι σήμερα δεν έχει έρθει στο φως κάποια από τις πύλες του τείχους, ωστόσο βέβαιη θεωρείται η τοποθέτηση μίας εξ αυτών στο νότιο σκέλος της οχύρωσης, στη συμβολή των οδών Κομμένου και Πούλιου Δράκου. Από εκεί ξεκινούσε μνημειακή λεωφόρος η οποία, διασχίζοντας το νοτιοδυτικό νεκροταφείο της Αμβρακίας, κατέληγε στον Άμβρακο, το επίνειο (λιμάνι) της πόλης στον Αμβρακικό κόλπο, που ταυτίζεται με το σημερινό Φιδόκαστρο.

Εικόνα 16 Άποψη του Αμβρακικού

Το τείχος, κατασκευασμένο από το ντόπιο λευκό ασβεστόλιθο, έχει πάχος 3,5 -5,60 μ. και αποτελείται από δύο παρειές με γέμισμα -από λατύπη, αργόλιθους και ποτάμια βότσαλα- ανάμεσά τους. Η εξωτερική παρειά, εξαιρετικά επιμελημένης κατασκευής, αποτελείται από κρηπίδα 2-3 αναβαθμών, επάνω στην οποία εδράζονται ορθοστάτες δουλεμένοι με το βελόνι και, εν συνεχεία, τεράστιοι ορθογωνισμένοι ογκόλιθοι. Η ανωδομή ήταν κατασκευασμένη, σύμφωνα με τα ανασκαφικά δεδομένα, από ωμές πλίνθους, που προστατεύονταν από καταστέγασμα, αποτελούμενο από κεραμίδες. Η εσωτερική πλευρά ήταν πιο πρόχειρα κτισμένη από αδρά δουλεμένους ογκόλιθους. Κατά διαστήματα το τείχος σχημάτιζε θλάσεις και ενισχυόταν από ισχυρούς ημικυκλικούς ή ορθογωνίους πύργους. Εσωτερικά περιέτρεχε το τείχος σε όλο του το μήκος ο *περίδρομος*, δηλ. η παρατείχια οδός, και στη συνέχεια αναπτύσσονταν οι οικοδομικές νησίδες της πόλης. Το τείχος με αυτή τη μνημειώδη μορφή χρονολογείται στα μέσα του 4ου αι. π.Χ., ωστόσο ένας απλούστερος σε σχέδιο και κατασκευή περίβολος υπήρχε ήδη από τους αρχαϊκούς χρόνους.

Τα τείχη της Αμβρακίας προσέφεραν προστασία στους κατοίκους της, αλλά και στους κατοίκους της υπαίθρου χώρας της, οι οποίοι έβρισκαν καταφύγιο μέσα σ' αυτά σε περιπτώσεις εξωτερικής απειλής. Έτσι, το 342 π.Χ., όταν ο Φίλιππος ο Β΄ της Μακεδονίας επιτέθηκε στην πόλη, τα ισχυρά της τείχη την βοήθησαν να αποφύγει την κατάληψη. Τα τείχη ήταν εκείνα που προστάτευσαν και στην πολιορκία της πόλης το 189 π.Χ. από τον ρωμαίο ύπατο Μάρκο Φούλβιο, αν και τελικά οι

Αμβρακιώτες αναγκάστηκαν σε συνθηκολόγηση. Ένα προτείχισμα εξωτερικά της νότιας πλευράς του τείχους, πρόχειρα κατασκευασμένο από ακανόνιστους λίθους και αρχιτεκτονικά μέλη σε δεύτερη χρήση, φαίνεται πως συνδέεται με την πολιορκία του 189 και είχε σκοπό την καλύτερη προστασία της πόλης στο σημείο αυτό, που το τείχος ήταν περισσότερο ευάλωτο.

Εικόνα 17 Αμβρακικός Κόλπος

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ ΣΤΟΝ ΝΟΜΟ ΑΡΤΑΣ

4.1 Στατιστικά ξενοδοχειακού δυναμικού

Ακολουθούν στατιστικά όσο αναφορά την ξενοδοχειακή υποδομή στην Ελλάδα για το έτος αλλά και το ξενοδοχειακό δυναμικό της περιοχής για το 2009.

Παρατηρούμε ότι η Ήπειρος σε σύγκριση με άλλες περιφέρειες της Ελλάδας έχει χαμηλό ποσοστό μονάδων ξενοδοχειακών . Επίσης χαμηλό είναι το ποσοστό της Θράκης .

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ 2008

ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ	Δεδομένα	5 ^{****}	4 ^{****}	3 ^{***}	2 ^{**}	1 [*]	Γενικό άθροισμα
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	ΜΟΝΑΔΕΣ	37	118	249	541	244	1.288
	ΔΩΜΑΤΙΑ	6.972	10.151	11.614	17.495	4.254	60.488
	ΚΛΙΝΕΣ	13.346	19.254	21.662	32.521	8.075	94.868
ΗΠΕΙΡΟΣ	ΜΟΝΑΔΕΣ	2	42	99	146	32	321
	ΔΩΜΑΤΙΑ	210	980	2.108	2.675	544	6.517
	ΚΛΙΝΕΣ	431	2.024	4.127	5.151	1.040	12.778
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	ΜΟΝΑΔΕΣ	32	95	330	597	506	1.661
	ΔΩΜΑΤΙΑ	4.778	9.506	13.762	14.500	9.632	62.178
	ΚΛΙΝΕΣ	9.565	18.060	26.556	27.955	18.433	100.868
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	ΜΟΝΑΔΕΣ	10	91	187	371	104	763
	ΔΩΜΑΤΙΑ	2.457	4.755	7.092	9.411	1.339	25.084
	ΚΛΙΝΕΣ	5.110	9.271	13.618	17.821	2.657	48.477
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΜΟΝΑΔΕΣ	18	99	113	266	90	686
	ΔΩΜΑΤΙΑ	740	2.713	3.629	5.835	1.572	14.488
	ΚΛΙΝΕΣ	1.485	5.355	7.013	11.123	3.079	28.056
ΘΡΑΚΗ	ΜΟΝΑΔΕΣ	2	9	37	41	16	105
	ΔΩΜΑΤΙΑ	124	557	1.308	1.053	284	3.368
	ΚΛΙΝΕΣ	244	1.180	2.531	1.950	540	8.466
ΝΗΣΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ	ΜΟΝΑΔΕΣ	5	31	120	189	54	400
	ΔΩΜΑΤΙΑ	744	1.377	3.950	4.251	761	11.083
	ΚΛΙΝΕΣ	1.558	2.515	7.486	8.049	1.469	21.077
ΚΡΗΤΗ	ΜΟΝΑΔΕΣ	56	219	325	703	219	1.622
	ΔΩΜΑΤΙΑ	12.360	22.917	15.980	23.840	5.526	80.628
	ΚΛΙΝΕΣ	24.543	43.989	29.812	43.183	10.145	161.877
ΚΥΚΛΑΔΕΣ	ΜΟΝΑΔΕΣ	23	142	175	436	178	854
	ΔΩΜΑΤΙΑ	1.121	4.407	4.615	9.594	2.566	22.303
	ΚΛΙΝΕΣ	2.221	8.383	9.885	18.409	5.013	42.911
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΑ	ΜΟΝΑΔΕΣ	29	160	228	489	77	883
	ΔΩΜΑΤΙΑ	7.465	27.505	11.942	15.814	1.295	64.021
	ΚΛΙΝΕΣ	14.904	53.105	22.761	29.550	2.467	122.787
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	ΜΟΝΑΔΕΣ	15	95	195	509	88	901
	ΔΩΜΑΤΙΑ	2.633	10.892	13.242	16.467	1.813	46.047
	ΚΛΙΝΕΣ	5.052	20.764	25.392	31.424	3.488	88.120
ΣΥΝΟΛΟ	ΜΟΝΑΔΕΣ	230	1.102	2.068	4.387	1.808	8.385
	ΔΩΜΑΤΙΑ	39.814	85.789	89.142	120.836	28.684	376.087
	ΚΛΙΝΕΣ	78.404	183.808	199.841	227.148	58.408	716.867

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΗΠΕΙΡΟΥ 2009							
ΝΟΜΟΣ		5****	4****	3***	2**	1*	Γενικό άθροισμα
ΑΡΤΑ	ΜΟΝΑΔΕΣ		2	2	9	1	14
	ΔΩΜΑΤΙΑ		155	65	141	6	367
	ΚΛΙΝΕΣ		346	120	261	10	737
ΙΩΑΝΝΙΝΑ	ΜΟΝΑΔΕΣ	4	30	75	63	10	182
	ΔΩΜΑΤΙΑ	510	312	947	1.036	153	2.958
	ΚΛΙΝΕΣ	1.049	672	1.912	1.995	264	5.892
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	ΜΟΝΑΔΕΣ		7	15	20	8	50
	ΔΩΜΑΤΙΑ		273	494	401	150	1.318
	ΚΛΙΝΕΣ		494	953	776	292	2.515
ΠΡΕΒΕΖΑ	ΜΟΝΑΔΕΣ		7	20	53	14	94
	ΔΩΜΑΤΙΑ		120	803	1.052	247	2.222
	ΚΛΙΝΕΣ		239	1.545	2.033	496	4.313
ΣΥΝΟΛΟ ΗΠΕΙΡΟΥ	ΜΟΝΑΔΕΣ	4	46	112	145	33	340
	ΔΩΜΑΤΙΑ	510	860	2.309	2.630	556	6.865
	ΚΛΙΝΕΣ	1.049	1.751	4.530	5.065	1.062	13.457

ΠΗΓΗ: ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΕΛΛΑΔΑΣ, 2009

Παρατηρώντας το ξενοδοχειακό δυναμικό της Ηπείρου παρατηρούμε ότι η Άρτα διαθέτει μόνο 14 μονάδες. Αυτό την κατατάσει σε χαμηλό ποσοστό στους τουριστικούς προορισμούς. Αυτό δίνει τη δυνατότητα σε οποιονδήποτε αναζητά εργασία στον τομέα του τουρισμού, να δραστηριοποιηθεί προς αυτό τον τομέα.

4.2 Παρουσίαση των ξενοδοχειακών μονάδων της Άρτας

4.2.α Στην πόλη της Άρτας

ΑΜΒΡΑΚΙΑ

Το ξενοδοχείο αυτό άρχισε την λειτουργία του στις 14 Σεπτεμβρίου του 1967 και ήταν ένα κόσμημα για την εποχή εκείνη. Κατηγορίας Γ με αριθμό δωματίων που φτάνουν τα 60 και αριθμό κλινών τα 110 κρατά επάξια μια από τις πρώτες θέσεις στην προτίμηση των πελατών. Λειτουργεί ολόκληρο το χρόνο με πληρότητα τα Χριστούγεννα , το Πάσχα , σε κατάταξη στρατευσίμων και ορκωμοσία αλλά και κατά τις εξεταστικές περιόδους Φεβρουαρίου – Ιουνίου.

Το ξενοδοχείο συνεργάζεται με εμπορικούς και φαρμακευτικούς αντιπροσώπους, με ιατρούς, με δικαστικούς αλλά δεν είναι λίγα και τα άτομα του πολιτικού κόσμου και του θεάματος γενικότερα που το επισκέπτονται.

Από τα άτομα που εργάζονται εκεί δεν υπάρχει κάποιος με αντίστοιχο πτυχίο τουριστικών επαγγελμάτων αλλά και ούτε με κάποιο άλλο πτυχίο. Οι περισσότεροι από αυτούς απέκτησαν γνώσεις για το επάγγελμα πάνω στην πράξη. Το ξενοδοχείο χρησιμοποιεί για την διαφήμισή του τους τουριστικούς οδηγούς και μόνο.

Όταν το 1997 άνοιξε το ξενοδοχείο Βυζαντινό το οποίο ήταν παράρτημα θα λέγαμε του Αμβρακία τότε αυτό άρχισε να αποδυναμώνεται. Μαζί με τα βασικά τμήματα του ξενοδοχείου άρχισαν σιγά- σιγά και οι πελάτες να αποχωρούν και να προτιμούν το καινούριο απόκτημα. Σήμερα πλέον όλα τα θέματα του ξενοδοχείου τα διαχειρίζεται το Βυζαντινό για το οποίο θα γίνει λόγος παρακάτω.

ΚΡΟΝΟΣ

Το ξενοδοχείο ΚΡΟΝΟΣ ιδρύθηκε το 1970 και βρίσκεται στην πλατεία Κιλκίς στο κέντρο της πόλης. Με πληρότητα που αγγίζει το 80 % περίπου στέκεται επάξια στις προτιμήσεις των πελατών.

Είναι Γ κατηγορίας με 55 δωμάτια τα οποία διαθέτουν όλα λουτρό ,τηλεόραση , και κάποια από αυτά κλιματισμό. Σημαντικό επίσης είναι να αναφέρουμε πως υπάρχει μεγάλο πάρκινγκ για τους πελάτες μιας και η πόλη έχει πρόβλημα στην στάθμευση.

Για την καλύτερη εξυπηρέτηση των πελατών υπάρχει αίθουσα πρωινού , μπαρ αλλά και καφετέρια. Επιπλέον υπάρχει 1 αίθουσα συνεδριάσεων η οποία χρησιμοποιείται για συνέδρια , ομιλίες ή για οποιαδήποτε άλλη εκδήλωση και έχει χωρητικότητα 150 ατόμων.

Σημαντικό θα ήταν να αναφέρουμε την κατηγορία των πελατών που επισκέπτονται το ξενοδοχείο. Οι περισσότεροι από αυτούς είναι εμπορικοί αντιπρόσωποι , φοιτητές και αρκετοί μεμονωμένοι. Δεν είναι όμως και λίγα τα γκρουπ που φιλοξενούνται εκεί κατά καιρούς.

Για να μπορέσει ένα ξενοδοχείο να επιβιώσει σε μία όχι και τόσο τουριστική πόλη θα πρέπει να χρησιμοποιεί σε μεγάλο βαθμό το marketing και την διαφήμιση . Για τα μικρά όμως ξενοδοχεία τέτοιων μικρών πόλεων μάλλον δεν είναι απαραίτητο γιατί δεν το συναντήσαμε πουθενά .Το μόνο που τους βοηθάει και χρησιμοποιούν είναι η διαφήμιση και αυτό επιτυγχάνεται με τους τουριστικούς οδηγούς , το internet και τη συνεργασία με τα τουριστικά γραφεία.

BYZANTINO

Το Βυζαντινό ανήκει στην Α' κατηγορία και είναι το επόμενο ξενοδοχείο για το οποίο θα μιλήσουμε. Είναι ένα από τα πιο καινούρια και πιο όμορφα στην πόλη. Βρίσκεται στο 5 χιλιόμετρο Άρτας –

Ιωαννίνων και έκλεισε φέτος 10 χρόνια επιτυχημένης πορείας . Το ξενοδοχείο αυτό έχει καταφέρει να σηκώσει πολύ ψηλά τον πήχη όσον αφορά την προσφορά και τη ζήτηση του ξενοδοχειακού προϊόντος.

Η καλή εξυπηρέτηση και προσφορά του ξενοδοχείου έφερε την δημιουργία καινούριας πτέρυγας δίπλα στο ήδη υπάρχον κτίριο. Έτσι λοιπόν διαθέτει 83 με 170 κλίνες και 5 σουίτες οι οποίες είναι υπό κατασκευή. Λειτουργούν επίσης 7 αίθουσες οι οποίες χρησιμοποιούνται για κάθε χρήση , όπως δειγματισμούς και συνέδρια Οργανώνονται γάμοι, βαφτίσεις και διάφοροι εκδηλώσεις στον μεγάλο κεντρικό χώρο που διαθέτει. Η reception, το τεράστιο σαλόνι, το μεγάλο μπαρ και το εστιατόριο ολοκληρώνουν τα κύρια μέρη του ξενοδοχείου. Όσο για τον εξωτερικό

χώρο αυτός αποτελείται από γήπεδα τένις, πισίνα, pool bar και τεράστιους χώρους από φοίνικες, διάφορα δέντρα και πολλά λουλούδια. Το τεράστιο parking και η εύκολη πρόσβαση στο ξενοδοχείο είναι μερικά από αυτά που κάνουν τους πελάτες να το επιλέγουν.

Οι πελάτες που το κατακλύζουν καθημερινά είναι εμπορικοί και φαρμακευτικοί αντιπρόσωποι, δικηγόροι, άτομα του πολιτικού κόσμου και γενικότερα του θεάματος αλλά και πολλοί ξένοι επισκέπτες. Συχνό φαινόμενο είναι τα γκρουπ τα οποία επιλέγουν το ξενοδοχείο για τις διακοπές τους, όχι μόνο κατά την θερινή περίοδο αλλά και την χειμερινή. Οι μεμονωμένοι πελάτες είναι το πιο συχνό φαινόμενο.

ARTA PALACE :

Το επόμενο και τελευταίο ξενοδοχείο για το οποίο θα μιλήσουμε είναι το Arta Palace. Άνοιξε τον Οκτώβριο του 2004 και ανήκει στην Α κατηγορία.

Με αριθμό δωματίων που φτάνει τα 66 και 2 σουίτες κάνει αισθητή την παρουσία του στην κοινωνία της Άρτας. Μεγάλο, με τεράστιους χώρους και άνετο πάρκινγκ βοηθάει τους πελάτες να το επιλέξουν.

Διαθέτει 3 εξωτερικές πισίνες, 1 εσωτερική, παιδική χαρά αλλά και pool bar. Παρέχει επίσης την δυνατότητα στους πελάτες του να χρησιμοποιήσουν τα SPA, το κομμωτήριο αλλά και το γυμναστήριο που διαθέτει για χαλάρωση και ξεκούραση.

4.2.β Ενοικιαζόμενα δωμάτια και ξενοδοχεία εκτός Άρτας

Πίνακας 1, Ενοικιαζόμενα δωμάτια και ξενώνες εκτός της πόλης)

(Πηγή :Τουριστικός οδηγός "Ξενοδοχεία της Άρτας")

<u>ΕΠΩΝΥΜΙΑ</u>	<u>ΕΙΔΟΣ ΚΑΤΑΛΥΜΑΤΟΣ</u>	<u>ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ</u>	<u>ΑΡΙΘΜΟΣ ΔΩΜΑΤΙΩΝ</u>	<u>ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΛΙΝΩΝ</u>	<u>ΜΗΝΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ</u>
ΤΟ ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΤΩΝ ΤΖΟΥΜΕΡΚΩΝ	Ενοικιαζόμενα δωμάτια	A	7	14	12
ΑΘΑΜΑΣ	Επιπλωμένα διαμερίσματα	Γ	6	12	12
ΕΛΑΤΟΦΙΛΗΤΟ	Επιπλωμένα διαμερίσματα	Γ	12	24	12
ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΣΑΡΑΙ	Ενοικιαζόμενα δωμάτια	A	12	23	12
ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΒΙΛΑ ΣΟΦΙΑ	Ενοικιαζόμενα δωμάτια	A	7	14	12
ΟΝΕΙΡΟ	Ξενώνας	A	5	10	12
ΠΑΝΘΩΡΟΝ	Επιπλωμένα διαμερίσματα	Γ	14	28	12
ΧΑΓΙΑΤΙ	Ενοικιαζόμενα δωμάτια	B	4	8	12
ΑΛΩΝΙ	Ενοικιαζόμενα δωμάτια	A	6	14	12
ΚΕΔΡΟΣ	Δασικό χωριό	--	30	60	12
ΤΟ ΚΑΤΑΦΥΓΙ	Επιπλωμένα διαμερίσματα	B	4	12	12
ΑΣΤΕΡΙΑΣ	Ενοικιαζόμενα δωμάτια	B	7	21	3ος-9ος
Γ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ	Ενοικιαζόμενα δωμάτια	A	2	4	12
ΣΠΥΡΟΥ	Ενοικιαζόμενα δωμάτια	B	3	7	4ος-10ος

ΚΑΡΑΛΗ	Ενοικιαζόμενα δωμάτια	Α	4	8	12
Η ΠΕΤΡΙΝΗ ΒΡΥΣΗ	Ξενώνας	—	4	8	12
ΠΥΡΓΟΣ	Επιπλωμένα διαμερίσματα	Γ	8	12	12
ΓΑΛΑΖΟΥΛΑΣ ΝΙΚΗΤΑΣ	Ενοικιαζόμενα δωμάτια	Β	5	10	12
Ο ΓΑΒΡΟΓΟΣ	Επιπλωμένα διαμερίσματα	Γ	10	20	12
ΜΑΡΟΥΣΙΩ	Ξενώνας	Γ	8	16	12

• ΤΟ ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΤΩΝ ΤΖΟΥΜΕΡΚΩΝ

Το Αρχοντικό των Τζουμέρκων με αριθμό δωματίων 7 και 14 κλίνες βρίσκεται στα Άγναντα και ανήκει στην Α κατηγορία. Λειτουργεί ολόκληρο το χρόνο και διαθέτει ψυγείο , τηλεόραση , ραδιόφωνο , τηλέφωνο , εστιατόριο , μπαρ και ιδιωτικό παρκινγκ.

• ΑΘΑΜΑ

Το Αθαμας ανήκει στην Γ κατηγορία και έχει 6 δωμάτια με 12 κλίνες. Λειτουργεί ολόκληρο το χρόνο και διαθέτει ψυγείο , τηλεόραση , τηλέφωνο , εστιατόριο , μπαρ και ιδιωτικό παρκινγκ.

• ΕΛΑΤΟΦΙΛΗΤΟ

Το Ελατοφίλητο βρίσκεται στο Άνω Αθαμάνιο και είναι Γ κατηγορίας. Διαθέτει 12 δωμάτια με 24 κλίνες . Κάθε δωμάτιο παρέχει ψυγείο , τηλεόραση , ραδιόφωνο , τηλέφωνο , εστιατόριο , μπαρ και ιδιωτικό παρκινγκ.

• ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΣΕΡΑΪ

Βρίσκεται στο Άνω Αθαμάνιο , ανήκει στην Α κατηγορία και διαθέτει 12 δωμάτια με 23 κλίνες. Λειτουργεί 12 μήνες και διαθέτει ψυγείο , τηλεόραση ,τηλέφωνο , εστιατόριο , μπαρ και ιδιωτικό πάρκινγκ.

- **ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΒΙΛΑ ΣΟΦΙΑ**

Το Αρχοντικό Βίλα Σοφίας βρίσκεται στο Αθαμάνιο και ανήκει στην Α κατηγορία. Διαθέτει 7 δωμάτια και 14 κλίνες και λειτουργεί ολόκληρο το χρόνο .Το κάθε δωμάτιο παρέχει ψυγείο , τηλεόραση ,τηλέφωνο , εστιατόριο , πλήρες πρωινό , μπαρ και ιδιωτικό πάρκινγκ.

- **ΓΑΛΗΝΗ**

Το ξενοδοχείο Γαλήνη βρίσκεται στο Βουργαρέλι , ανήκει στη Γ κατηγορία και έχει 9 δωμάτια με 23 κλίνες . Λειτουργεί ολόκληρο το χρόνο και διαθέτει ψυγείο , τηλεόραση ,τηλέφωνο , εστιατόριο , πλήρες πρωινό , ρόφημα , μπαρ, σαλόνι με τηλεόραση και ιδιωτικό πάρκινγκ.

- **ΟΝΕΙΡΟ**

Ο ξενώνας Όνειρο βρίσκεται στο Βουργαρέλι και ανήκει στην Α κατηγορία . Διαθέτει 5 δωμάτια με 10 κλίνες και λειτουργεί ολόκληρο το χρόνο. Διαθέτει ψυγείο , τηλεόραση ,πλήρες πρωινό ,σαλόνι με τηλεόραση και ιδιωτικό πάρκινγκ.

- **ΠΑΝΘΩΡΟΝ**

Το ΠΑΝΘΩΡΟΝ βρίσκεται στο Βουργαρέλι και ανήκει στη Γ κατηγορία . Διαθέτει 14 δωμάτια με 28 κλίνες . Προσφέρει επίσης πρωινό , πάρκινγκ , ψυγείο , τηλεόραση , τηλέφωνο ,

ρόφημα , σαλόνι με τηλεόραση , μπάρ . internet , τζάκι και παιδική χαρά . Λειτουργεί ολόκληρο το χρόνο.

- **ΧΑΓΙΑΤΙ**

Το ΧΑΓΙΑΤΙ βρίσκεται στο Βουργαρέλι και ανήκει στη Β κατηγορία . Είναι ενοικιαζόμενα δωμάτια και αποτελείται από 4 δωμάτια και 8 κλίνες . Τα δωμάτια παρέχουν τηλεόραση , τηλέφωνο , πλήρες πρωινό , ρόφημα , εστιατόριο , σαλόνι με τηλεόραση και μπάρ .

- **ΑΛΩΝΙ**

Ενοικιαζόμενα δωμάτια που βρίσκονται στα Θεοδώριανα και ανήκουν στην Α κατηγορία . Με 6 δωμάτια και 14 κλίνες λειτουργεί ολόκληρο το χρόνο . Παρέχει στους πελάτες εστιατόριο , σαλόνι με τηλεόραση , μπάρ και ιδιωτικό πάρκινγκ.

- **ΚΑΤΑΡΡΑΚΤΗ (ΚΕΔΡΟΣ)**

Δασικό χωριό που βρίσκεται στην περιοχή Καταρράκτη με 30 δωμάτια και 60 κλίνες , το οποίο λειτουργεί ολόκληρο το χρόνο .

- **ΚΑΤΑΡΡΑΚΤΗΣ**

Βρίσκεται στην περιοχή Καταρράκτη , ανήκει στη Β κατηγορία και διαθέτει 4 δωμάτια με 12 κλίνες και λειτουργεί ολόκληρο το χρόνο . Παρέχει στους πελάτες ψυγείο , τηλεόραση , τηλέφωνο , πλήρες πρωινό , εστιατόριο και μπάρ .

- **ΑΣΤΕΡΙΑΣ**

Ενοικιαζόμενα δωμάτια που βρίσκονται στην Κορωνησία , ανήκουν στην Β κατηγορία με 7 δωμάτια και 21 κλίνες . Διαθέτει ψυγείο , μπαρ και ιδιωτικό πάρκινγκ και λειτουργεί από τον 3 ως τον 9 μήνα .

- **Γ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΗΣ**

Ενοικιαζόμενα δωμάτια που ανήκουν στη Β κατηγορία και βρίσκονται στην Κορωνησία . Με 3 δωμάτια και 7 κλίνες και παρέχοντας στους πελάτες ψυγείο και ιδιωτικό πάρκινγκ λειτουργεί από τον 4 ως τον 10 μήνα.

- **ΣΠΥΡΟΥ**

Ενοικιαζόμενα δωμάτια που ανήκουν στη Β κατηγορία με 3 δωμάτια και 7 κλίνες και βρίσκεται στην Κορωνησία . Λειτουργούν από τον 4 ως τον 10 μήνα.

- **ΚΑΡΑΛΗ**

Βρίσκεται στην Κυψέλη , είναι ενοικιαζόμενα δωμάτια και ανήκει στην Α κατηγορία . Με 4 δωμάτια και 8 κλίνες λειτουργεί ολόκληρο το χρόνο .

- **Η ΠΕΤΡΙΝΗ ΒΡΥΣΗ**

Ανήκει στην κατηγορία των ξενώνων και βρίσκεται στην Μεγαλόχαρη . Με αριθμό δωματίων 8 και 12 κλινών λειτουργεί όλο το χρόνο . Δίνει επίσης την δυνατότητα για εξορμήσεις στο βουνό , ορειβασία , μονοπάτια και καταφύγια.

- **ΠΥΡΓΟΣ**

Επιπλωμένα διαμερίσματα στο Μεσόπυργο , είναι Γ κατηγορίας με 8 δωμάτια και 12 κλίνες . Λειτουργεί όλο το χρόνο . Παρέχει στους πελάτες ψυγείο ,τηλεόραση , μπάρ , τηλέφωνο , πλήρες πρωινό , ρόφημα , εστιατόριο , σαλόνι με τηλεόραση και ιδιωτικό

- **ΓΑΛΑΖΟΥΛΑΣ ΝΙΚΗΤΑΣ**

Ενοικιαζόμενα δωμάτια που βρίσκονται στη Μεσούντα και ανήκουν στην Β κατηγορία . Με 5 δωμάτια και 10 κλίνες λειτουργεί όλο το χρόνο . Παρέχει στους πελάτες εστιατόριο , τηλεόραση , τηλέφωνο , ιδιωτικό πάρκινγκ και πλήρες πρωινό .

- **ΜΑΡΟΥΣΙΩ**

Παραδοσιακός ξενώνας που ανήκει στη Γ κατηγορία με 8 δωμάτια και 16 κλίνες . Λειτουργεί ολόκληρο το χρόνο και διαθέτει μπάρ , τηλεόραση , ψυγείο , πλήρες πρωινό και ιδιωτικό πάρκινγκ .

- **Ο ΓΑΒΡΟΓΟΣ**

Επιπλωμένα διαμερίσματα που βρίσκονται στην Σκουληκαριά και ανήκουν στη Γ κατηγορία . Διαθέτει 10 δωμάτια με 20 κλίνες και λειτουργεί ολόκληρο το χρόνο . Διαθέτει ψυγείο , τηλεόραση , μπάρ , πλήρες πρωινό και τηλέφωνο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΆΡΤΑΣ

5.1 Το θεωρητικό υπόβαθρο του τουρισμού

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται συνοπτικά τα ακόλουθα συστατικά στοιχεία του αναπτυξιακού σχεδιασμού: η αναγκαιότητα και το αντικείμενο, τα είδη και βασικά στοιχεία, η διαδικασία και, τέλος, οι αρχές σχεδιασμού.

5.2 Σχεδιασμός: αναγκαιότητα και αντικείμενο

Η ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας επηρεάζει το σύνολο σχεδόν της εθνικής, περιφερειακής ή τοπικής οικονομίας υποδοχής τουριστών στο βαθμό που αποτελεί ένα πολυσύνθετο οικονομικό και κοινωνικό φαινόμενο . Όταν ο τουρισμός δεν αναπτύσσεται αρμονικά με τους άλλους τομείς ή υπάρχουν συγκρούσεις συμφερόντων και προτεραιοτήτων, εμφανίζονται προβλήματα και αυξημένες αρνητικές επιπτώσεις που μπορούν να επηρεάσουν την ίδια την εξέλιξη της τουριστικής δραστηριότητας. Γι' αυτό απαιτείται να εξασφαλίζονται κατά το δυνατόν οι κατάλληλες προϋποθέσεις για τη σωστή ανάπτυξη του τουρισμού. Η εξασφάλιση της επιθυμητής κατεύθυνσης και πορείας της τουριστικής ανάπτυξης επιτυγχάνεται μέσω του σχεδιασμού.

Ο σχεδιασμός (η διαδικασία) κατ' αντιδιαστολή προς το σχέδιο (το προϊόν) αποτελεί μια προσπάθεια από μέρους της κοινωνίας για παρέμβαση με βάση ρυθμίσεις, κανόνες, κίνητρα ή και έργα για να κατευθύνει την ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας σε μια χωρική ενότητα προς μια επιθυμητή κατεύθυνση, δηλαδή προς ένα τύπο ή τρόπο τουριστικής ανάπτυξης. Η αποτελεσματικότητα της παρέμβασης αυτής εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, οι κυριότεροι των οποίων είναι:

- η ύπαρξη στρατηγικής, σχεδίου και προγράμματος
- η διαθεσιμότητα των αναγκαίων μέσων και πόρων
- η εφαρμογή του σχεδίου και προγράμματος
- η αποτίμηση των αποτελεσμάτων τους.

Σημειώνουμε ότι ο σχεδιασμός για την τουριστική ανάπτυξη αποτελεί μέρος του σχεδιασμού τουριστικής πολιτικής και αναφέρεται στη χωρική κατανομή του

τουρισμού σε διάφορες χωρικές ενότητες και στον τρόπο χωρικής οργάνωσης του τουρισμού στις περιοχές αυτές .

Στις περιοχές όπου αναπτύσσεται ο τουρισμός, ο σχεδιασμός είναι απαραίτητος για την ορθολογική οργάνωση της ανάπτυξης του τουρισμού, με επιδίωξη των μέγιστων οφελών από την ανάπτυξη του και την εξασφάλιση της μελλοντικής του βιωσιμότητας .Η απουσία σχεδιασμού ενέχει τον κίνδυνο απροσδόκητων και ανεπιθύμητων επιπτώσεων, ενώ η εφαρμογή του αποφέρει σημαντικά οφέλη.

Με βάση τα παραπάνω, ο σχεδιασμός αποτελεί μια συνεχή διαδικασία μέσω της οποίας προσδιορίζονται στόχοι ενώ παράλληλα επιλέγονται μέθοδοι για την επίτευξη τους. Ο σχεδιασμός για την τουριστική ανάπτυξη επιδιώκει την ορθολογική οργάνωση της ανάπτυξης του τουρισμού σε μια χωρική ενότητα, ώστε να μεγιστοποιούνται τα οφέλη και να ελαχιστοποιούνται οι τυχόν αρνητικές επιπτώσεις και επιβαρύνσεις από την ανάπτυξη της δραστηριότητας .Οφείλουμε να υπογραμμίσουμε ότι ο τουρισμός αποτελεί όχι μόνο μια σημαντική οικονομική δραστηριότητα, η οποία αποτελεί συχνά το επίκεντρο σχεδιασμού των τοπικών, περιφερειακών αλλά και εθνικών φορέων, αλλά και μια επιχείρηση (δράση), η οποία και απαιτεί σχεδιασμό ο οποίος περιλαμβάνει συχνά μελέτες σκοπιμότητας, έρευνες αγοράς, προβολή και προώθηση, πρόβλεψη και στρατηγικό σχεδιασμό. Ένας ολοκληρωμένος σχεδιασμός για τον τουρισμό θα πρέπει προφανώς να επιδιώκει την αλληλοσύνδεση μεταξύ των δύο αυτών συχνά ανεξάρτητων διαδικασιών σχεδιασμού (ο τουρισμός ως επιχείρηση και ο τουρισμός ως παράγοντας κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης) καθώς η μία επιδρά και επηρεάζει τους στόχους και τις επιλογές της άλλης¹³.

5.3 Είδη και βασικά στοιχεία σχεδιασμού

Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία , υφίστανται διάφοροι τρόποι προσέγγισης του σχεδιασμού της τουριστικής ανάπτυξης, οι οποίοι εφαρμόζονται συνήθως σε συνδυασμό για την επίτευξη των επιθυμητών αποτελεσμάτων:

- Συνεχής και ευέλικτος σχεδιασμός
- Πολυσήμαντος σχεδιασμός
- Ολοκληρωμένος σχεδιασμός

¹³ Τσάρτας Π. (1993)

- Περιβαλλοντικός και αειφόρος σχεδιασμός
- Σχεδιασμός με βάση την τοπική εμπειρία
- Στρατηγικός σχεδιασμός

Η επιλογή του τύπου σχεδιασμού προσδιορίζεται από τους εξής παράγοντες:

- Διοικητική διάρθρωση και οργάνωση της χώρας
- Χαρακτηριστικά και ιδιαιτερότητες της κάθε χωρικής ενότητας
- Τη φάση ανάπτυξης της τουριστικής δραστηριότητας
- Τους επιδιωκόμενους στόχους.

Ο σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης πρέπει να λαμβάνει υπόψη όλα τα στοιχεία και παραμέτρους που προσδιορίζουν το τουριστικό σύστημα έτσι ώστε να μπορεί να χαρακτηριστεί ολοκληρωμένος :

- αγορές ζήτησης τουριστικών υπηρεσιών,
- τμήματα πελατείας-στόχοι, τουριστική υποδομή (γενική και ειδική),
- ανωδομή (επιχειρηματικές δραστηριότητες,
- υπηρεσίες και εγκαταστάσεις, φυσικοί και ιστορικοί πόροι, αξιοθέατα, κλπ.).

Προφανώς ο σχεδιασμός αφορά στην εκπόνηση σχεδίων για το μέλλον, αλλά κυρίως στην εφαρμογή τους. Αυτό συνεπάγεται την ύπαρξη των αναγκαίων και κατάλληλων μέσων (θεσμικών και οικονομικών) για την υλοποίησή τους.

5.4 Διαδικασία τουριστικού σχεδιασμού

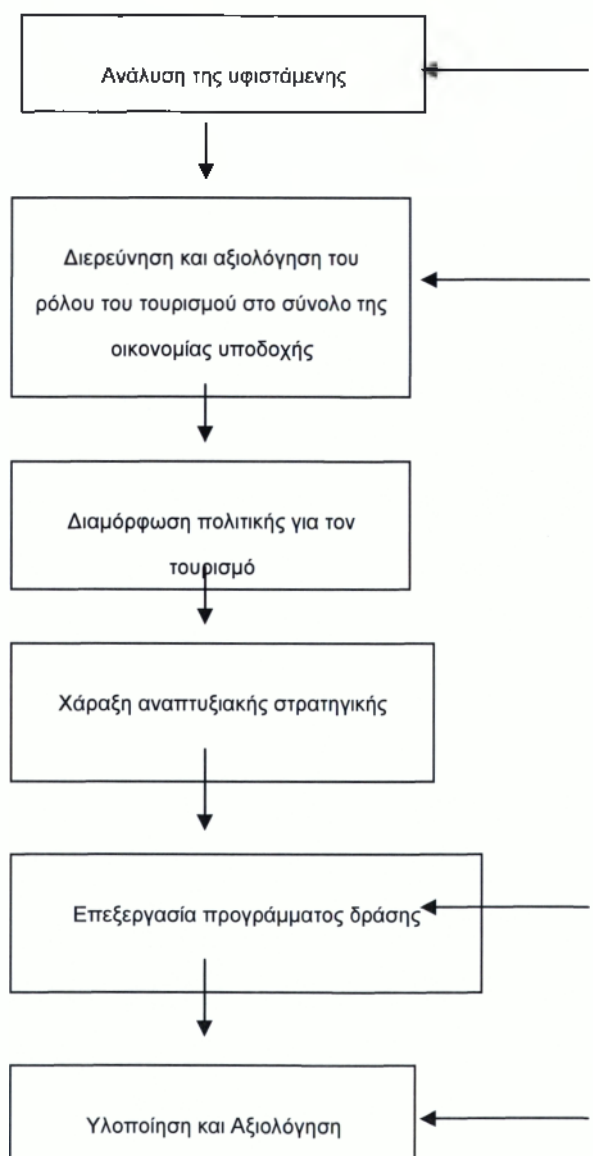
Ο σχεδιασμός για την τουριστική ανάπτυξη μπορεί να θεωρηθεί ότι ακολουθεί τις εξής φάσεις :

- Αναγνώριση και ανάλυση του τουριστικού συστήματος (τουριστικοί πόροι, εμπλεκόμενοι φορείς, αγορές).
- Προσδιορισμός στόχων και επιδιώξεων.
- Διαμόρφωση εναλλακτικών λύσεων.
- Αξιολόγηση εναλλακτικών λύσεων.
- Επιλογή και εφαρμογή / υλοποίηση.
- Παρακολούθηση και αξιολόγηση.

Η διαδικασία σχεδιασμού ισοδυναμεί με μια τυπική ορθολογική διαδικασία σχεδιασμού. Η διαδικασία είναι συνεχής και κυκλική, στην οποία μπορεί να εισέλθει κανείς σ' ένα οποιοδήποτε στάδιο, ωστόσο σε κάθε περίπτωση θα πρέπει να διανύσει όλη τη διαδρομή, δηλαδή, να πραγματοποιήσει όλα τα παραπάνω βήματα¹⁴.

Στο επόμενο διάγραμμα παρουσιάζεται η διαδικασία προσέγγισης στρατηγικού σχεδιασμού της τουριστικής ανάπτυξης.

Διάγραμμα 1: Διαδικασία στρατηγικού σχεδιασμού

Πηγή: Προσαρμοσμένο από Κοκκώσης, Χ. και Τσάρτας, Π. (2001)

¹⁴ Τσάρτας Π. (2001)

Είναι προφανές ότι ο σχεδιασμός έχει ως αφετηρία ένα προγενέστερο στάδιο κατά το οποίο καθορίζεται η αναπτυξιακή πολιτική της χωρικής ενότητας ως πλαισίου αναφοράς για το τουριστικό πρότυπο.

5.5 Αρχές σχεδιασμού

Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, οι βασικότερες αρχές σχεδιασμού της τουριστικής ανάπτυξης είναι:

- Ολοκληρωμένη και όχι αποσπασματική θεώρηση της τουριστικής δραστηριότητας, ως ένα ενιαίο σύστημα.
- Δημιουργία κατάλληλων συγκοινωνιακών προσβάσεων (εισόδου – εξόδου).
- Διαμόρφωση χωρικών πόλων εξυπηρετήσεων και υπηρεσιών προσέλκυσης των τουριστών.
- Αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων ανάπτυξης τουρισμού σε ευρεία βάση (π.χ. εναλλακτικές μορφές).
- Διάχυση της τουριστικής ανάπτυξης με βάση πρωτεύοντες και δευτερεύοντες πυρήνες.
- Εξασφάλιση προσβάσεων και επαρκούς δικτύου μεταφορών.
- Εξασφάλιση δικτύων γενικής υποδομής, όπως ηλεκτροδότηση, ύδρευση, αποχέτευση, διαχείριση απορριμμάτων, κλπ.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η περιοχή μελέτης, η Άρτα, είναι μια περιοχή με πλούσια παράδοση, πλούσια αρχαιολογικά ευρήματα αλλά και με μεγάλη Βυζαντινή παράδοση. Επίσης είναι μια περιοχή με μεγάλο ενδιαφέρον όσο αναφορά το φυσικό της κάλος αλλά και την σπουδαίου ενδιαφέροντος οικολογικές περιοχές της.

Παρουσιάστηκαν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τα στοιχεία αυτά έπειτα από μελέτη διαφόρων πηγών αλλά και την επίσκεψη σε πολλά από αυτά.

Η τουριστική υποδομή είναι οργανωμένη κατά κύρια βάση με μικρές μονάδες περιφερειακά της πόλης της Άρτας αλλά και με μεγαλύτερες στην πόλη. Αυτές είναι ικανές να καλύψουν τις ανάγκες των μέχρι τώρα επισκεπτών χωρίς βέβαια να μπορούν να καλύψουν μεγάλες οργανωμένες επισκέψεις μελλοντικών επισκεπτών.

Αυτοί θα προσελκυσθούν μέσω της συνεργασίας φορέων του νομού . Αυτοί είναι κατά κύρια βάση η Νομαρχία Άρτας σε συνεργασία με την αρχαιολογική υπηρεσία, αλλά και των φορέα διαχείρισης Αμβρακικού και Τζουμέρκων(υπό σύσταση αυτή την στιγμή).

Η Νομαρχία έχει κάνει κάποιες προσπάθειες στο παρελθόν (επισυνάπτεται και το σχετικό οπτικοακουστικό υλικό) για προβολή του νομού. Είναι μια προσπάθεια που χρειάζεται συνέχεια από την πολιτεία αλλά και από το Επιμελητήριο Άρτας. Σε πρόσφατες δηλώσεις ο Νομάρχης Άρτας ανακοίνωσε ότι ετοιμάζεται εκδήλωση στον πολυχώρο «Αθηναίδα» με σκοπό την προβολή του νομού. Αυτό θα τον κάνει γνωστό στο μεγάλο αστικό κέντρο, την Αθήνα. Ακόμη κατά καιρούς παρουσιάζονται και σε μεγάλα τηλεοπτικά κανάλια (π.χ. ET 3) ο νομός της Άρτας.

Λόγω των καλών συνθηκών του Αράχθου για δραστηριότητες νερών αλλά και των Τζουμέρκων για ορεινές δραστηριότητες θα μπορούσε ο Νομός να παρουσιαστεί σε ξένες ιστοσελίδες, γιατί υπάρχει ρεύμα τουριστών από το εξωτερικό που θα μπορούσε να διευρυνθεί. Αυτή θα ήταν και μια ευκαιρία για παράλληλες εκδρομές προς τα βυζαντινά και αρχαιολογικά αξιοθέατα του νομού.

Η επισκεψιμότητα στα μνημεία του νομού όπως παρουσιάζει κάποιες δυσκολίες. Αυτές μπορούν να προσδιοριστούν στην κακή συντήρηση κάποιων από

αυτά, στην έλλειψη φύλακα – άρα και στην μη δυνατότητα επίσκεψης-, στην κακή συντήρηση της πρόσβασης σε κάποια απομακρυσμένα μνημεία. Αυτά είναι κατά κύριο θέμα χρηματοδότησης από την κεντρική εξουσία του κράτους και αποτελούν λίγο πολύ ένα θέμα που «καίει» πολλές περιοχές.

Όσο αναφορά τα τουριστικά καταλύματα θα μπορούσαν να αναπτυχθούν μέσω καθετοποιημένων παρεμβάσεων από τους ιδιοκτήτες. Σαν παράδειγμα μια μικρή μονάδα βιολογικής γεωργία που θα καλύπτει τις ανάγκες της επιχείρησης. Αυτό προϋποθέτει κονδύλια που δίνονται στους ενδιαφερόμενους μέσω κάποιων προγραμμάτων μετά από τις ανάλογες μελέτες. Ακόμη η αναληψία της νομοθεσίας είναι αποτρεπτικός παράγοντας για μελλοντικούς επενδυτές.

Το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων της Άρτας μπορεί να βελτιωθεί μέσω παρεμβάσεων στις επιλέξιμες περιοχές με ιδιαίτερο κάλος αρχαιολογικό ή οικοτουριστικό. Είναι θέμα των ατόμων, του καθένα ξεχωριστά και συνολικών παρεμβάσεων για να υλοποιηθεί.

Η ενοποίηση – σύνδεση των πολλών αρχαιολογικών χώρων στην πόλη της Άρτας θα βοηθούσε τους επισκέπτες να τους επισκεφτούν ευκολότερα. Ακόμη και αγορά από το κράτος κάποιων χώρων που γειτνιάζουν σε αυτούς θα βοηθούσε.

Η συμμετοχή του Νομού Άρτας σε διεθνής τουριστικές εκθέσεις θα βοηθούσε την προβολή. Είχε γίνει παλαιότερα αυτό, σε συνεργασία με τους υπόλοιπους νομούς της Ηπείρου με πολύ θετικά αποτελέσματα. Να γίνει ο Νομός Άρτας ένας προορισμός για βουνό και θάλασσα, για αρχαιολογικά ευρήματα ή θρησκευτικό τουρισμό.

Βιβλιογραφία

1. Βιώσιμη ανάπτυξη και περιβάλλον(2001), Κοκκώσης Χ. και Τσάρτας Π. Εκδόσεις Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών.
2. Τουριστική ανάπτυξη: περιβαλλοντικές, οικονομικές, και κοινωνικές επιπτώσεις(1993), Τσάρτας, Π.
3. Πανεπιστήμιο Κρήτης, Εργαστήριο Διδακτικής Θετικών Επιστημών Δράσεις για την Ανάπτυξη Κριτικής Ευαισθητοποίησης ως προς το Περιβάλλον καθώς και για τη Διάδοση στους Πολίτες Πληροφοριών Έγκυρων Επιστημονικά ως προς την Περιβαλλοντική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης
4. Europe's environment, The Dobris assessment, Stanners D. & Bourdeau P. (ed), European Environment Agency, Copenhagen (1995). Μετάφραση – Επιμέλεια Μαριάννα Καλαϊτζιδάκη.
5. Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Άρτας
6. Τουριστικός Οδηγός Άρτας
7. www.arta.gr
8. www.nomosartas.gr
9. Κέντρο Περιβ/κής Εκπαίδευσης Κόπρανας, Άρτας
10. Επισυνάπτεται Ηλεκτρονικός οδηγός του Νομού Άρτας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Οι φορείς διαχείρισης για τον Νομό Άρτας όσο αναφορά τα αρχαιολογικά ευρήματα αλλά και τους αρχαιολογικούς χώρους είναι οι εξής:

ΛΓ' Εφορεία Κλασσικών αρχαιοτήτων

Πρέβεζας Άρτας-Νέο Μουσείο Άρτας

Άρτα 47100

18^η Εφορεία Βυζαντινών αρχαιοτήτων

Περιφερειακή οδός

Άρτα 47100

6^η Εφορεία Νεωτέρων Μνημείων

Ασωπίου 9

Ιωάννινα 45444

Υπάρχουν Εφορείες για τα κλασικά αλλά και Βυζαντινά μνημεία στην Άρτα εκτός των νεωτέρων που τα διαχειρίζεται η 6^η Εφορεία Ιωαννίνων.

Την περιβαλλοντική εκπαίδευση στον Αμβρακικό την διαχειρίζεται το Κέντρο Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης Αμβρακικού εδρεύει στην Κόπρανα, ένα μικρό παραθαλάσσιο ψαροχώρι που ανήκει διοικητικά στον διευρυμένο Δήμο Νικ. Σκουφά.

Στεγάζεται στα αναπαλαιωμένα κτίρια του λιμανιού της Κόπρανας. Το λιμάνι της Κόπρανας, επίγειο της Άρτας και της Ηπείρου, λειτούργησε μετά την απελευθέρωσή της, από το 1881 ως το 1945. Ήταν σημαντικό, γιατί τότε δεν υπήρχε αυτοκινητόδρομος και το μοναδικό μέσο για τη μεταφορά αγαθών και ανθρώπων ήταν το πλοίο. Το Κέντρο Περιβαλλοντικής εκπαίδευσης Αμβρακικού το επισκέπτονται μεταξύ των άλλων ομάδες μαθητών δημοτικών γυμνασίων και λυκείων και συχνά εκεί πραγματοποιούνται μονοήμερα και πολυήμερα περιβαλλοντικά προγράμματα .

Τον ορεινό όγκο των Τζουμέρκων δεν υπάρχει φορέας που τον διαχειρίζεται.

Αφίξεις και διανυκτερεύσεις στον Νομό Άρτας

Όπως διαπιστώνεται από τα στατιστικά δεδομένα οι διανυκτερεύσεις στον Νομό Άρτας είναι τα τελευταία χρόνια περίπου 80.000 το χρόνο με μικρή σταδιακή άνοδο.

Από αυτούς οι περισσότεροι είναι έλληνες και ένα ποσοστό 5% αλλοδαποί.

Οι αφίξεις είναι περίπου οι μισές δηλαδή 40.000 περίπου.

Αυτό μας δίνει την δυνατότητα να συμπεράνουμε ότι κατά μέσο όρο οι επισκέπτες της Άρτας διαμένουν 1 με 2 ημέρες ή και τρεις κατά μέσο όρο.

Κάποιο ποσοστό είναι λογικό διότι έρχονται για βραχυπρόθεσμες δουλειές. Αυτοί που επισκέπτονται τον Νομό για τουρισμό θα μπορούσαν να κάνουν παραπάνω διανυκτερεύσεις.

Ο λόγος που δεν το κάνουν είναι σίγουρα η έλλειψη οργάνωσης του τουριστικού και αρχαιολογικού πλούτου του Νομού. Προσπάθειες γίνονται και ας ευχηθούμε στα πλαίσια των διευρυμένων Δήμων να γίνουν δράσεις για καλύτερη προβολή και οργάνωση όλων των αρχαιολογικών και περιβαλλοντικών αξιοθέατων του Νομού.

Στους παρακάτω πίνακες παραθέτω τα στοιχεία για τις αφίξεις και διανυκτερεύσεις στις ξενοδοχειακές μονάδες του Ν. Άρτας για τα έτη 2006 έως 2009.

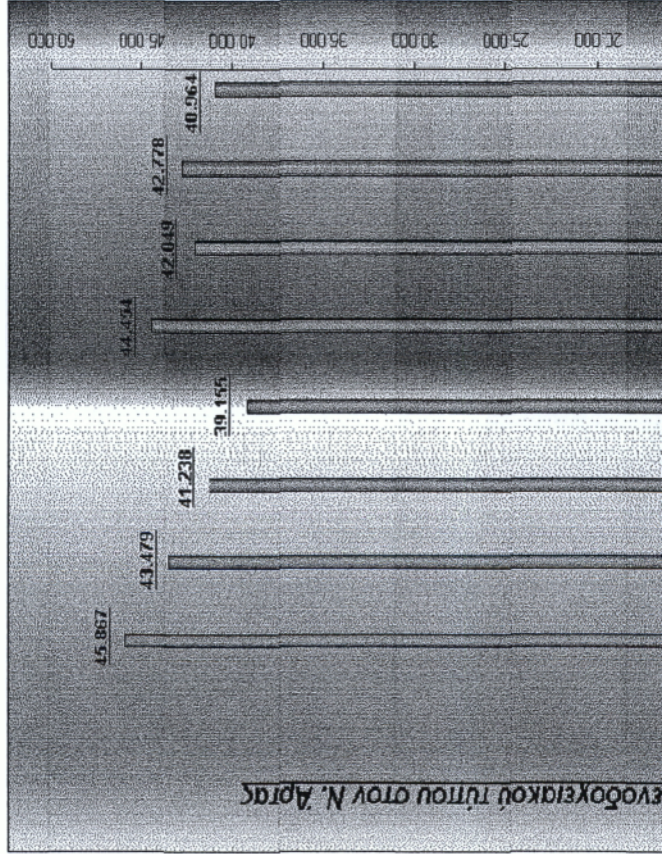
Αφίξεις στα καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου του Ν. Άρτας

2006		2007		2008		2009	
ΗΜΕΔΑΠΟΙ	40.964	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	42.049	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	39.155	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	43.479
ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	1.814	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	2.405	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	2.083	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	2.388
ΣΥΝΟΛΟ	42.778	ΣΥΝΟΛΟ	44.454	ΣΥΝΟΛΟ	41.238	ΣΥΝΟΛΟ	45.867
ΚΑΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝ	511	ΚΑΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝ	541	ΚΑΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝ	621	ΚΑΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝ	667

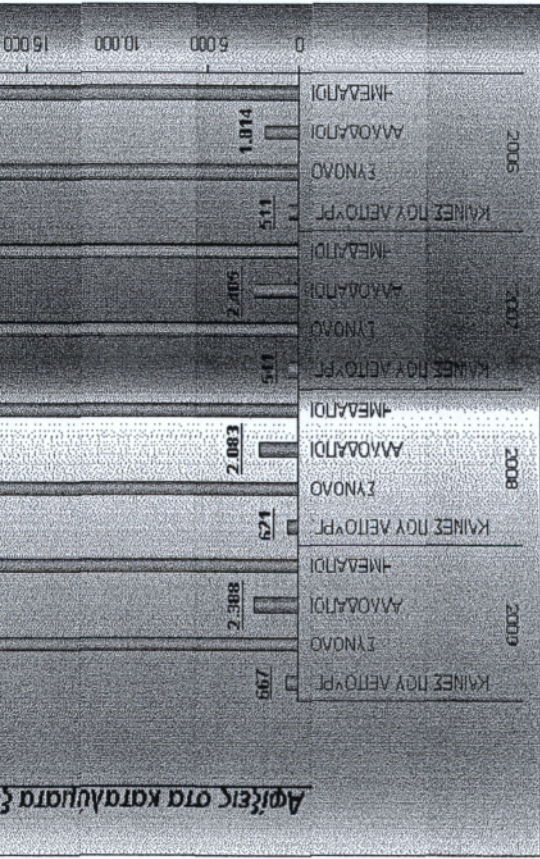
Διαυγκτερεύσεις στα καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου του Ν. Άρτας

2006		2007		2008		2009	
ΗΜΕΔΑΠΟΙ	75.355	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	76.464	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	71.972	ΗΜΕΔΑΠΟΙ	76.194
ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	4.313	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	6.199	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	5.139	ΑΛΛΟΔΑΠΟΙ	5.501
ΣΥΝΟΛΟ	79.668	ΣΥΝΟΛΟ	82.663	ΣΥΝΟΛΟ	77.111	ΣΥΝΟΛΟ	81.695
ΚΑΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝ	511	ΚΑΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝ	541	ΚΑΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝ	621	ΚΑΙΝΕΣ ΠΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝ	667

Πηγή: Εδαφική Στατιστική Υπηρεσία

Αφίξεις στα καταλύματα

Διανυκτερεύσεις στα καταλύματα ξενοδοχειακού τύπου στον Ν. Άρτας

